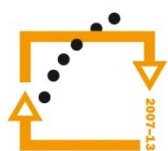

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

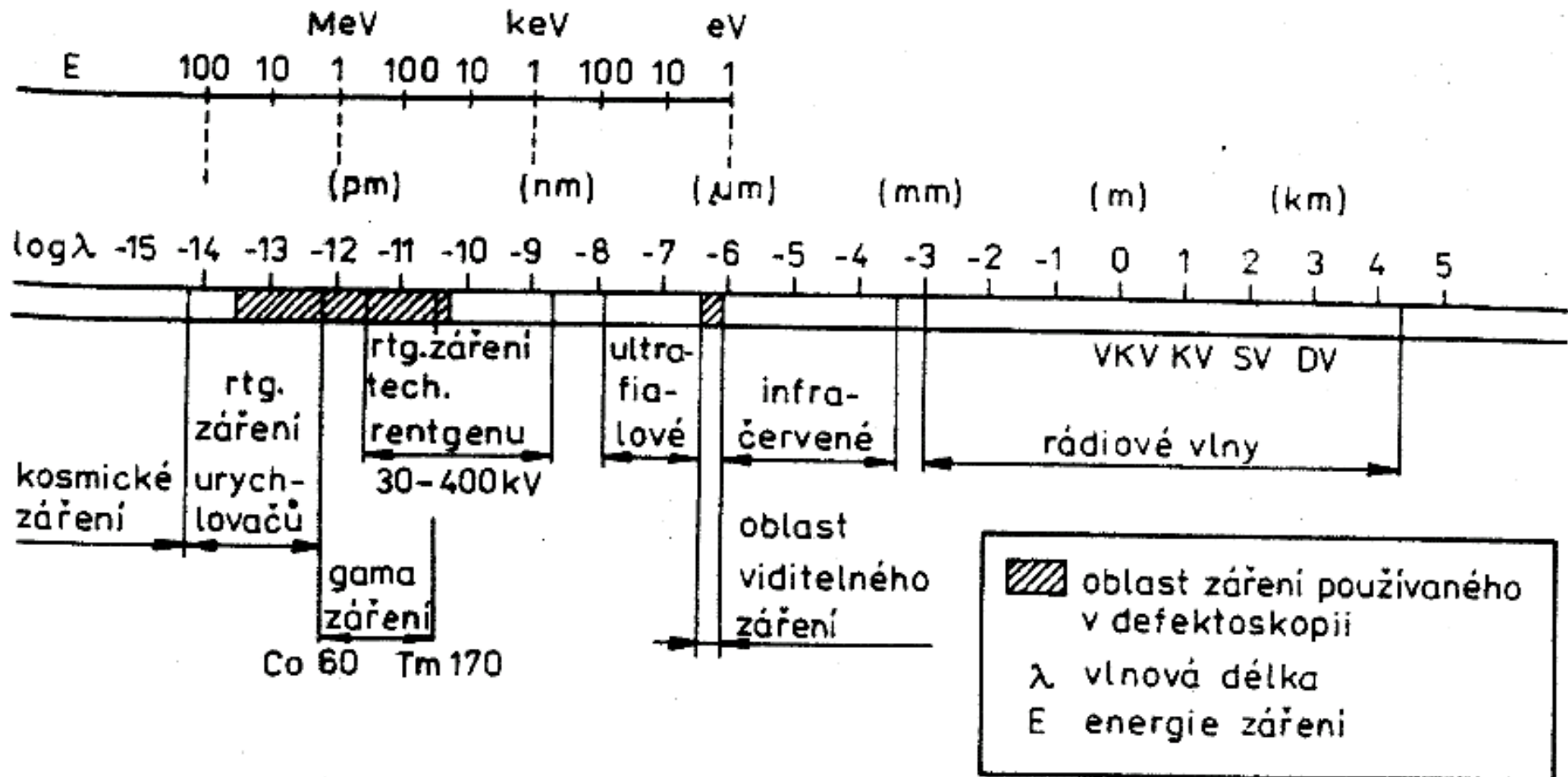
Střední průmyslová škola a Vyšší odborná škola technická Brno, Sokolská 1

- Šablona: Inovace a zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT
- Název: Kontrola a měření strojních součástí a jejich polotovarů
- Téma: **Nedestruktivní defektoskopie**
Zkoušky prozařováním - Radiodefektoskopie
- Autor: Ing. Smolek Jan
- Číslo: VY_32_INOVACE_23-19
- Anotace: Prezentace jako podpora k výkladu o metodách zjišťování vad strojních součástí bez jejich porušení.
Problematika je zmiňována ve Strojních a technologických laboratořích středních průmyslových škol.
DUM je určen pro čtvrté ročníky všech oborů.
Materiál byl vytvořen v květnu 2013

Radiodefektoskopie - osnova:

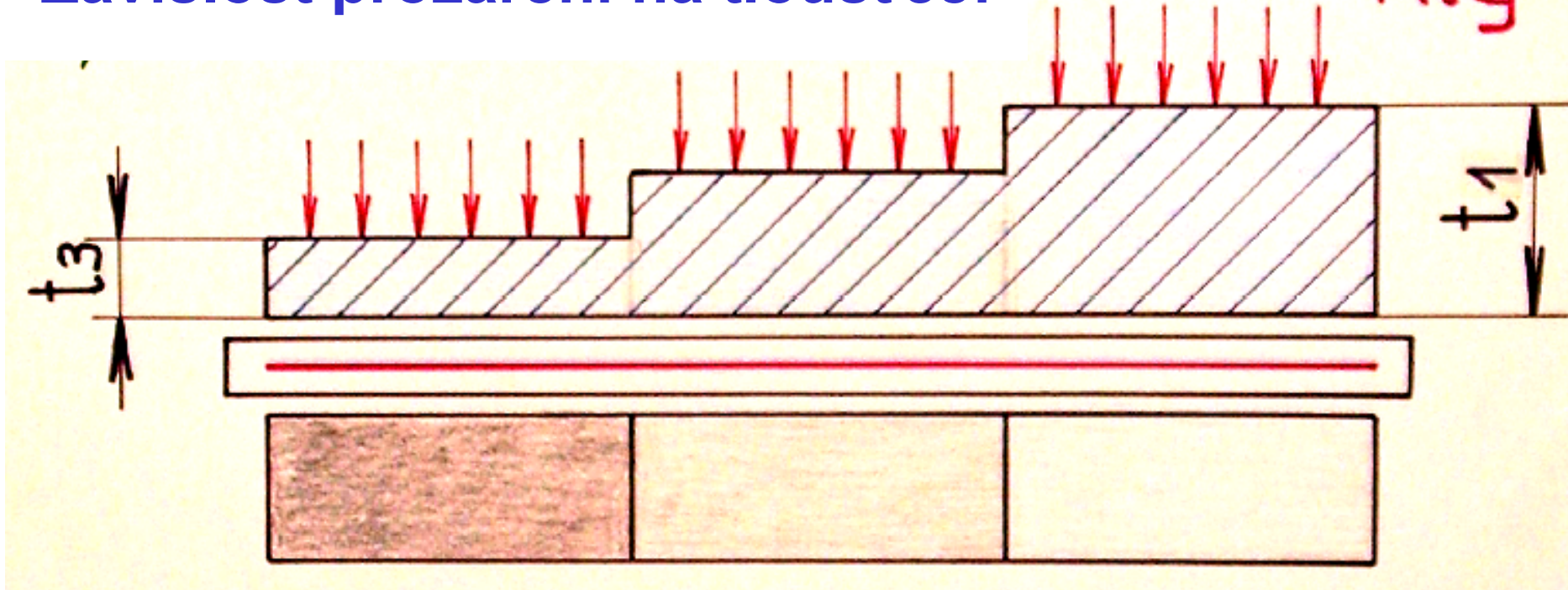
- **Fyzikální úvod;**
- **Zkoušky Rentgenovým zářením (Rentgenografie);**
- **Zkoušky zářením gama (Gamagrafie);**
- **Zkoušky velmi tvrdým zářením z Betatronu nebo urychlovače;**
- **Zkoušky použitím neutronů;**

- **Příklady snímků, vad a pomůcek;**
- **Další zobrazovací metody;**

Spektrum elektromagnetického záření:

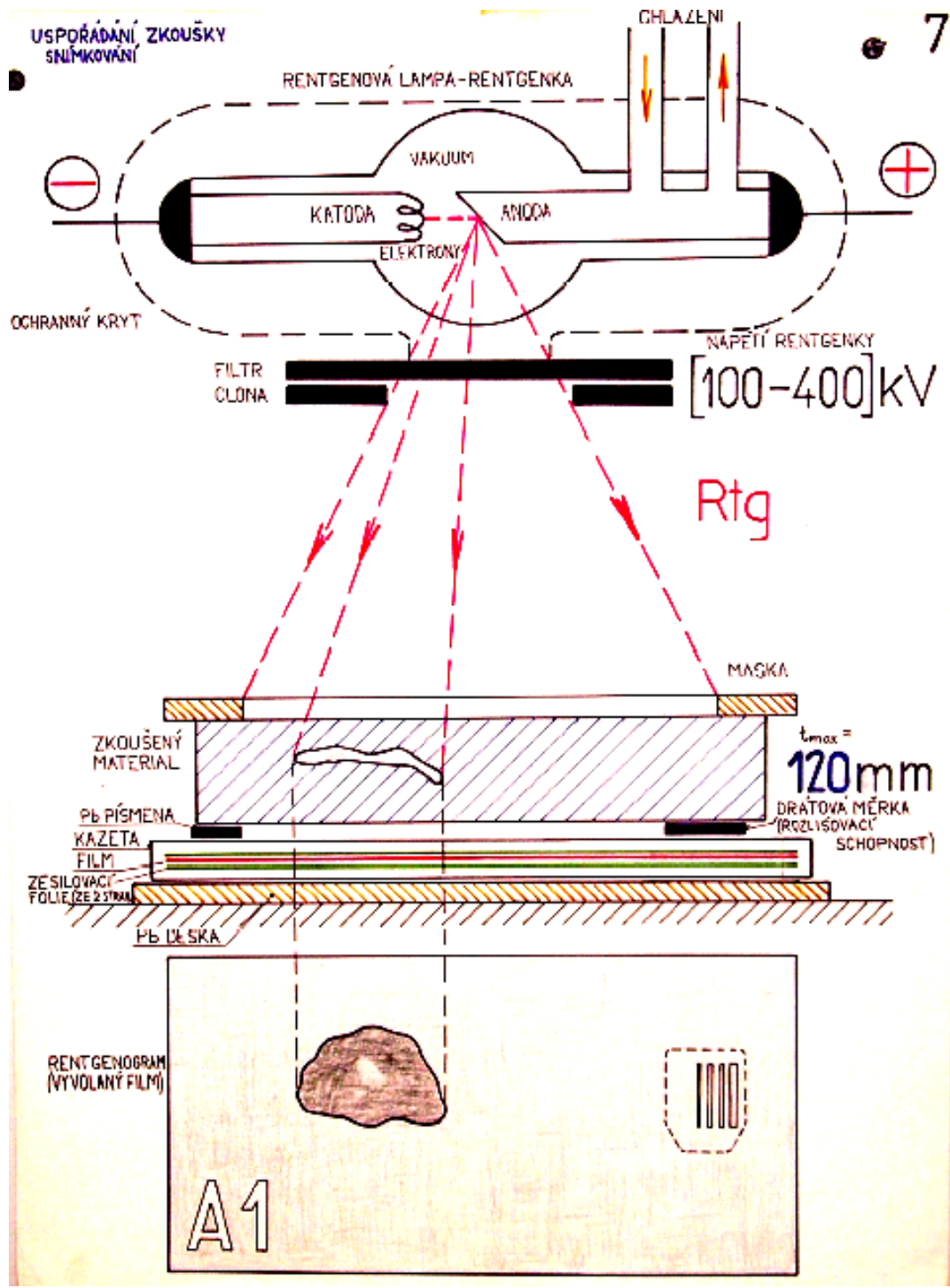
Závislost prozáření na tloušťce:

R_{tg}

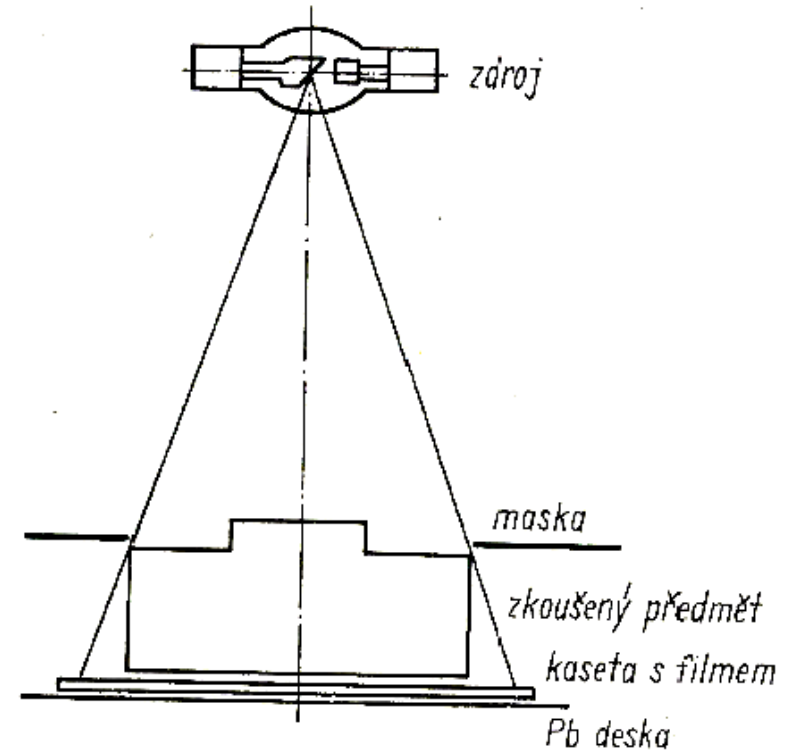

Závislost prozáření na hustotě:

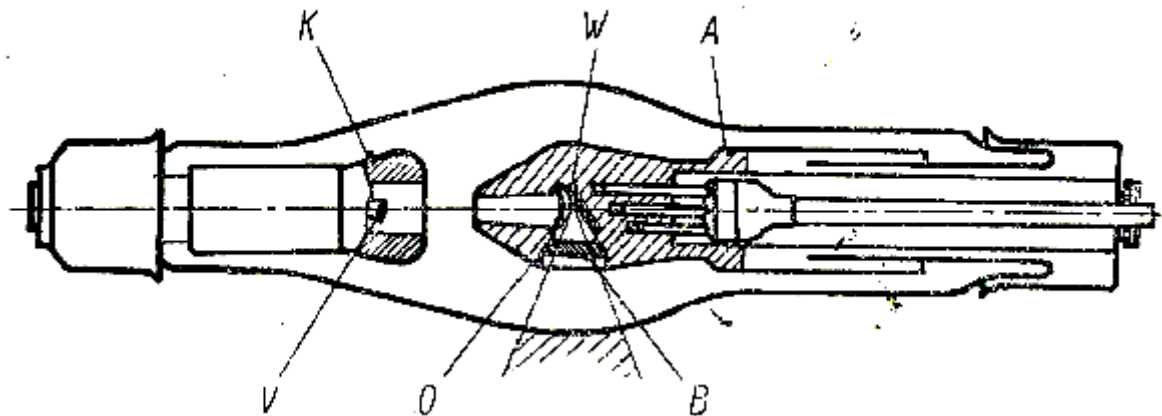
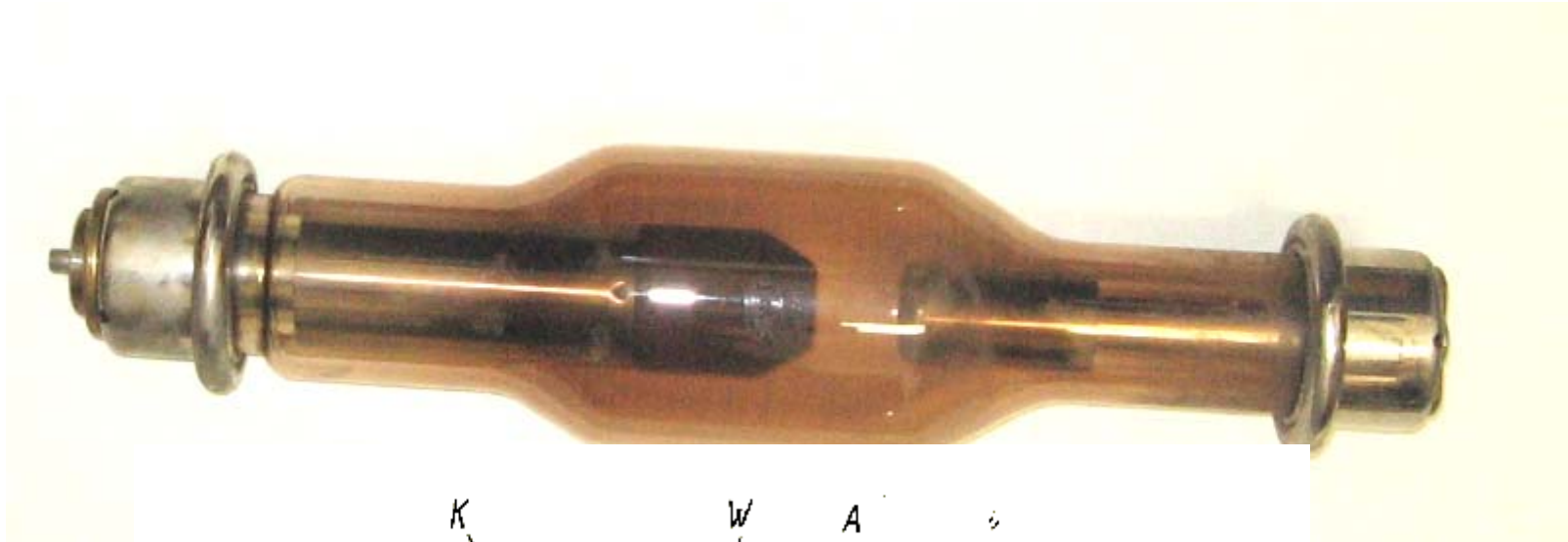

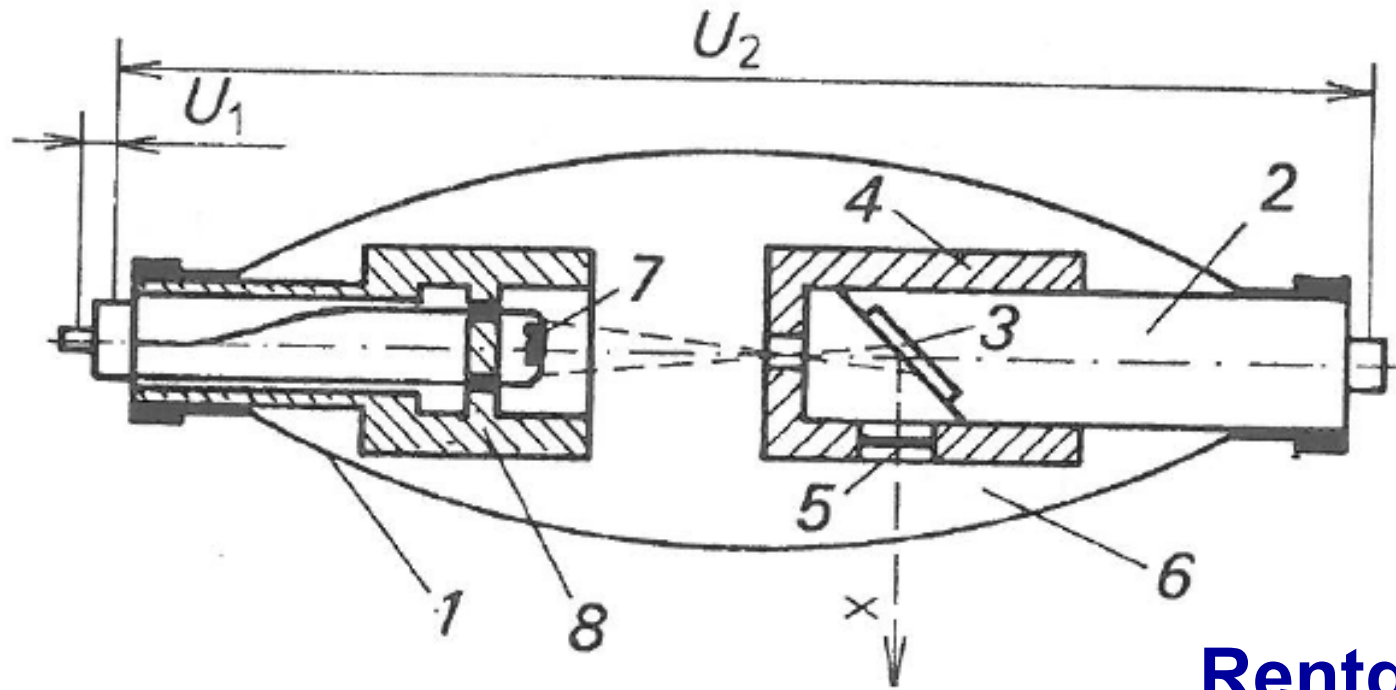

Uspořádání při snímkování:

Röntgenka:

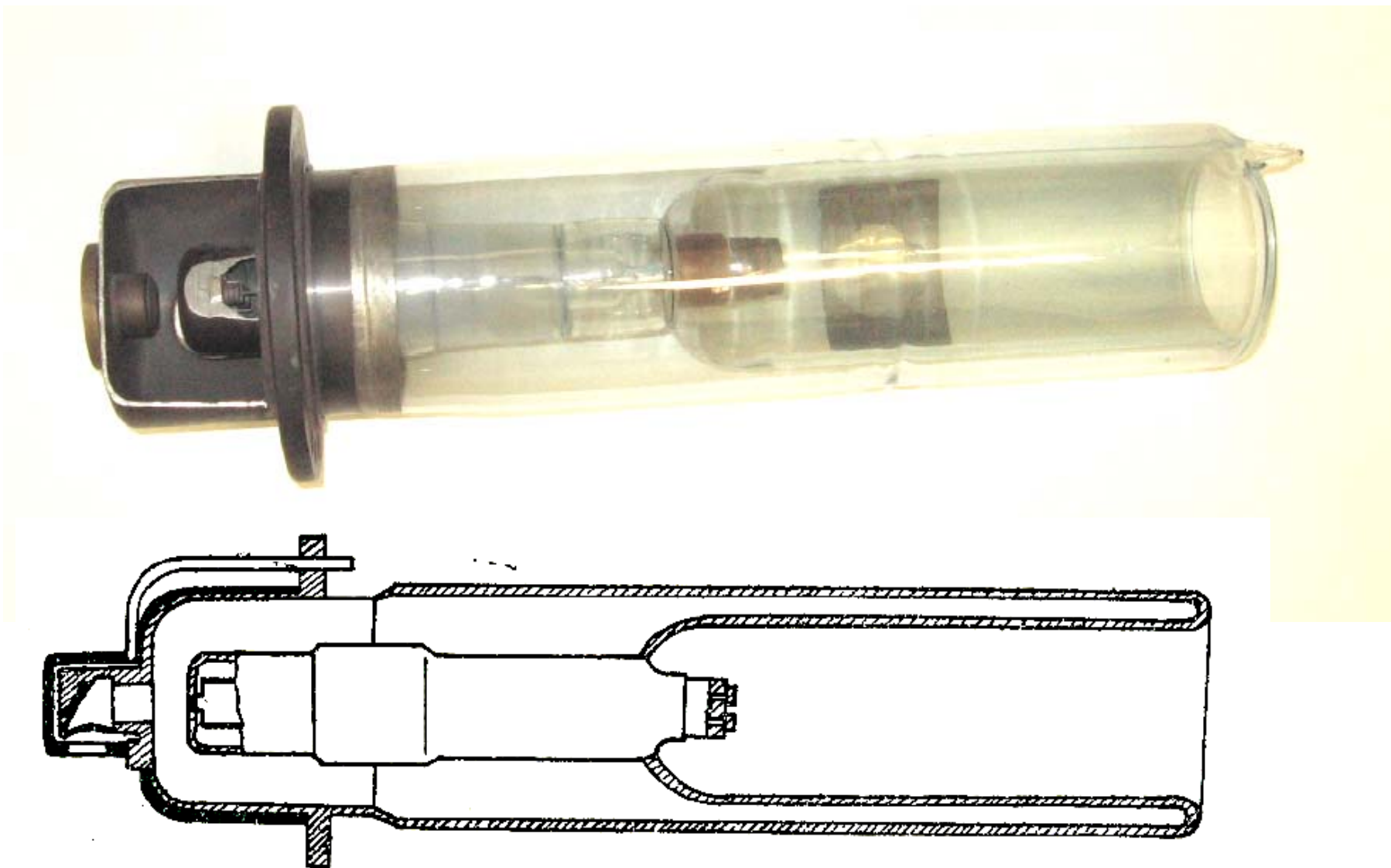

Rentgenka

otočit:

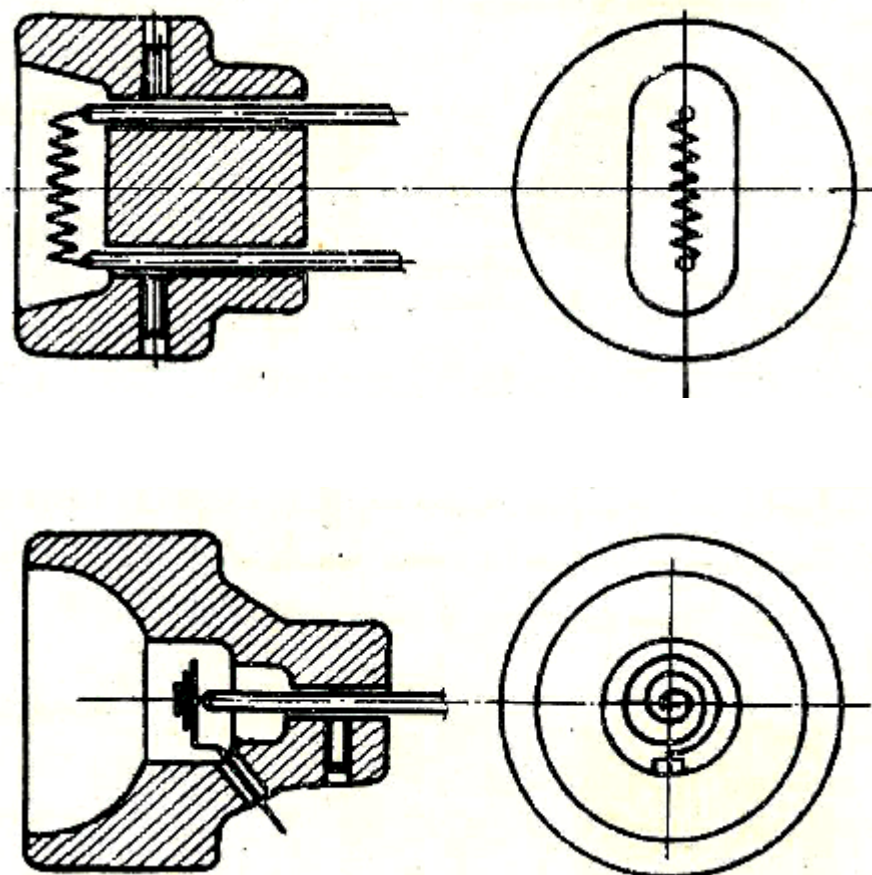
Rentgenka s krátkou anodou:

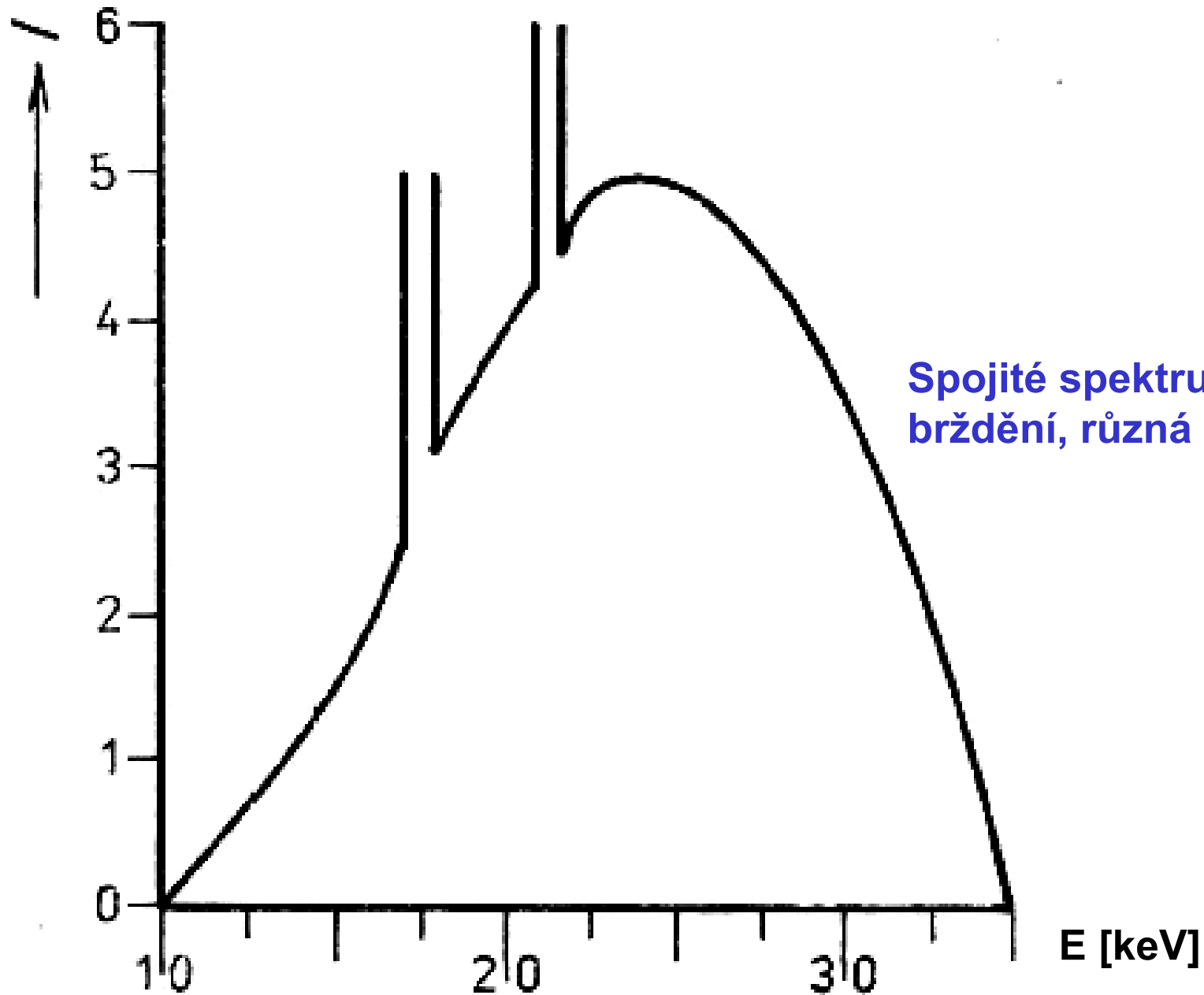
Anody rentgenky:

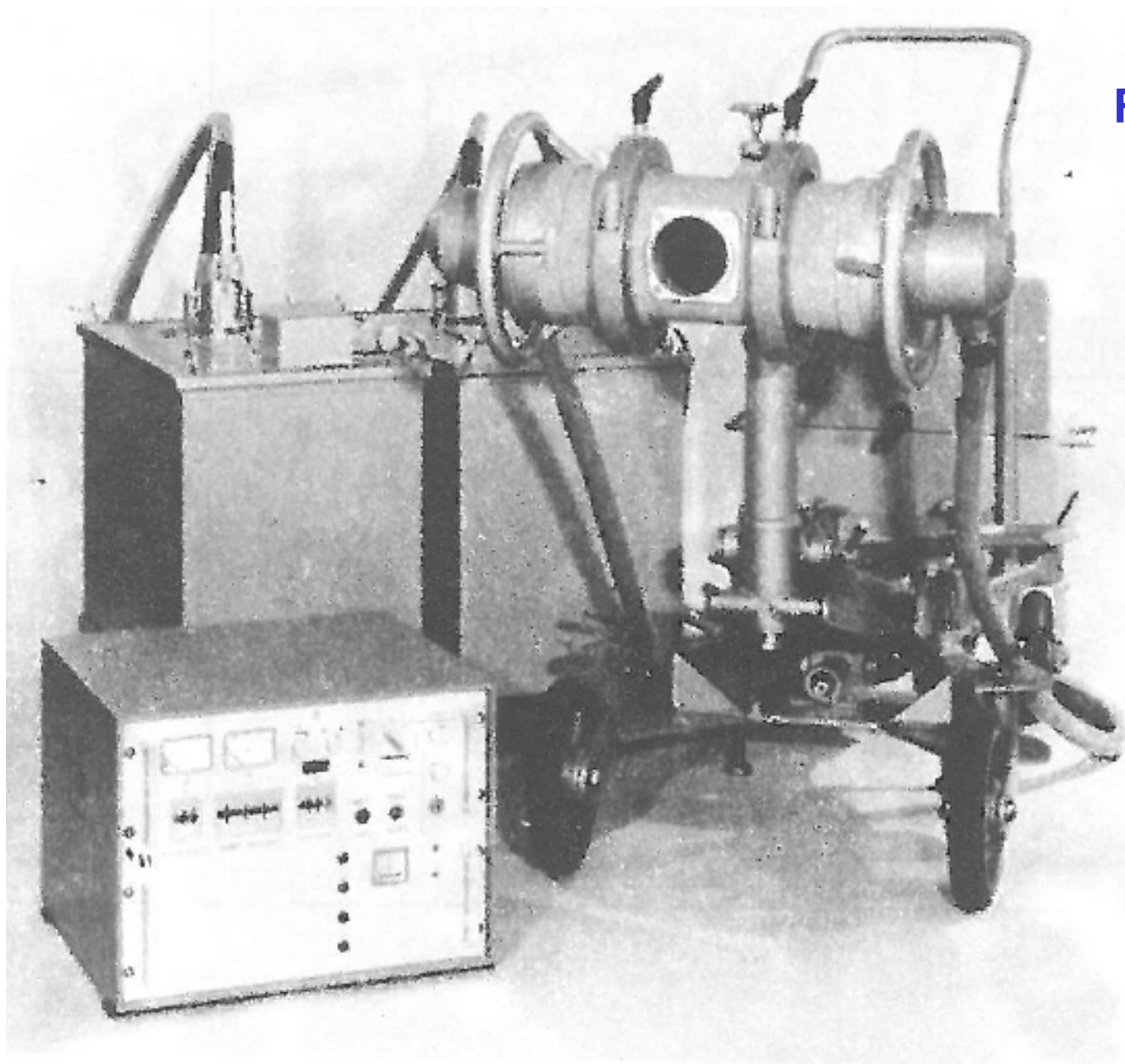
Katody rentgenky:

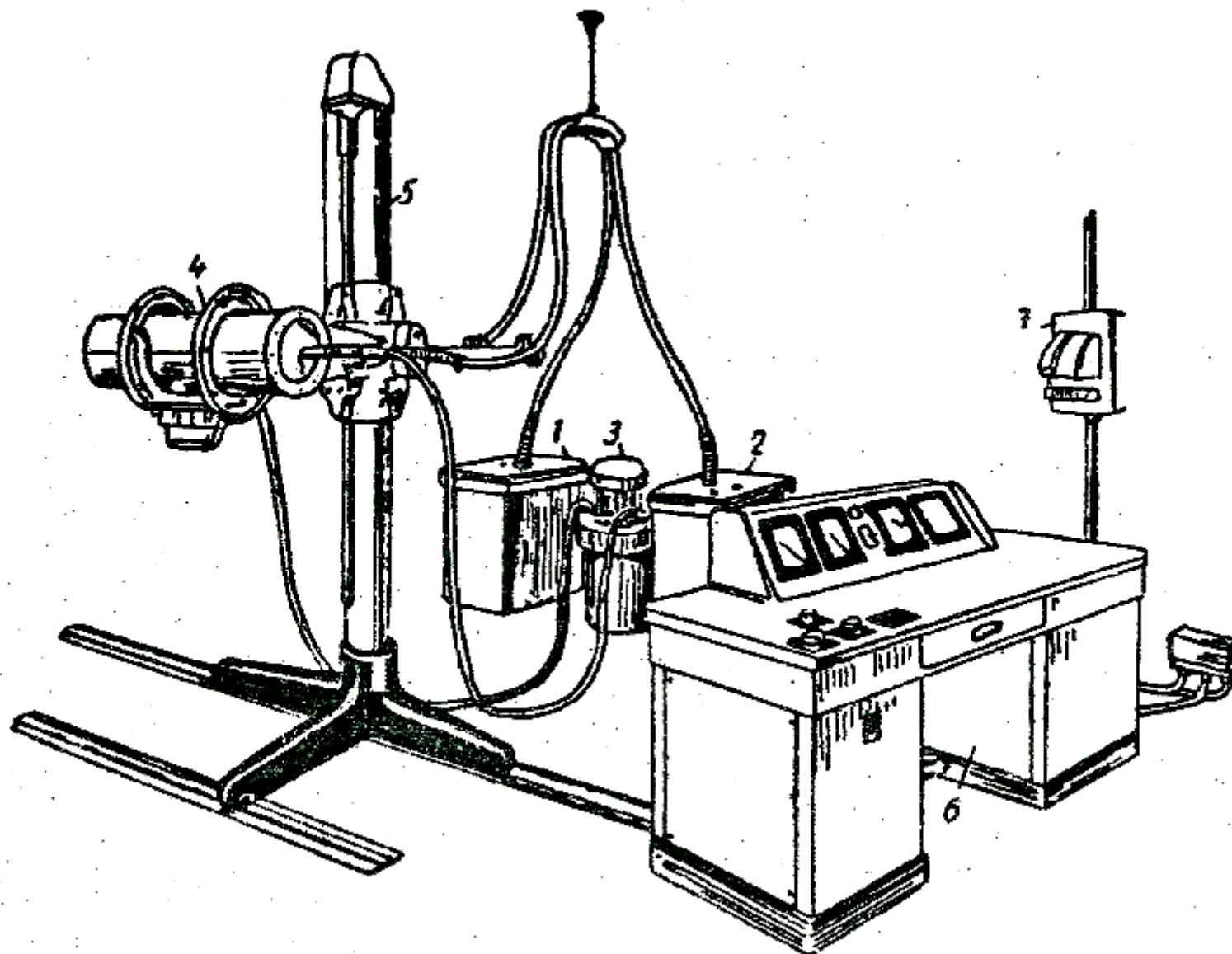
Přeskok elektronu z vyšší energ. hladiny, rozdíl vyzáření ve formě fotonu char. záření (molybdenový terčik, 35kV):

Rentgenový přístroj:

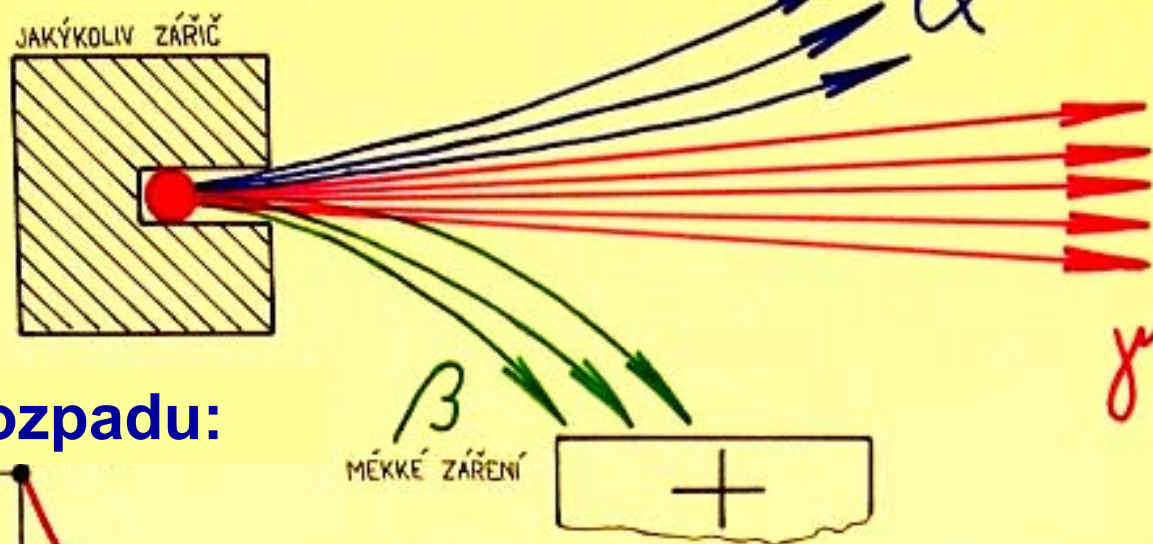
Rentgenový přístroj:

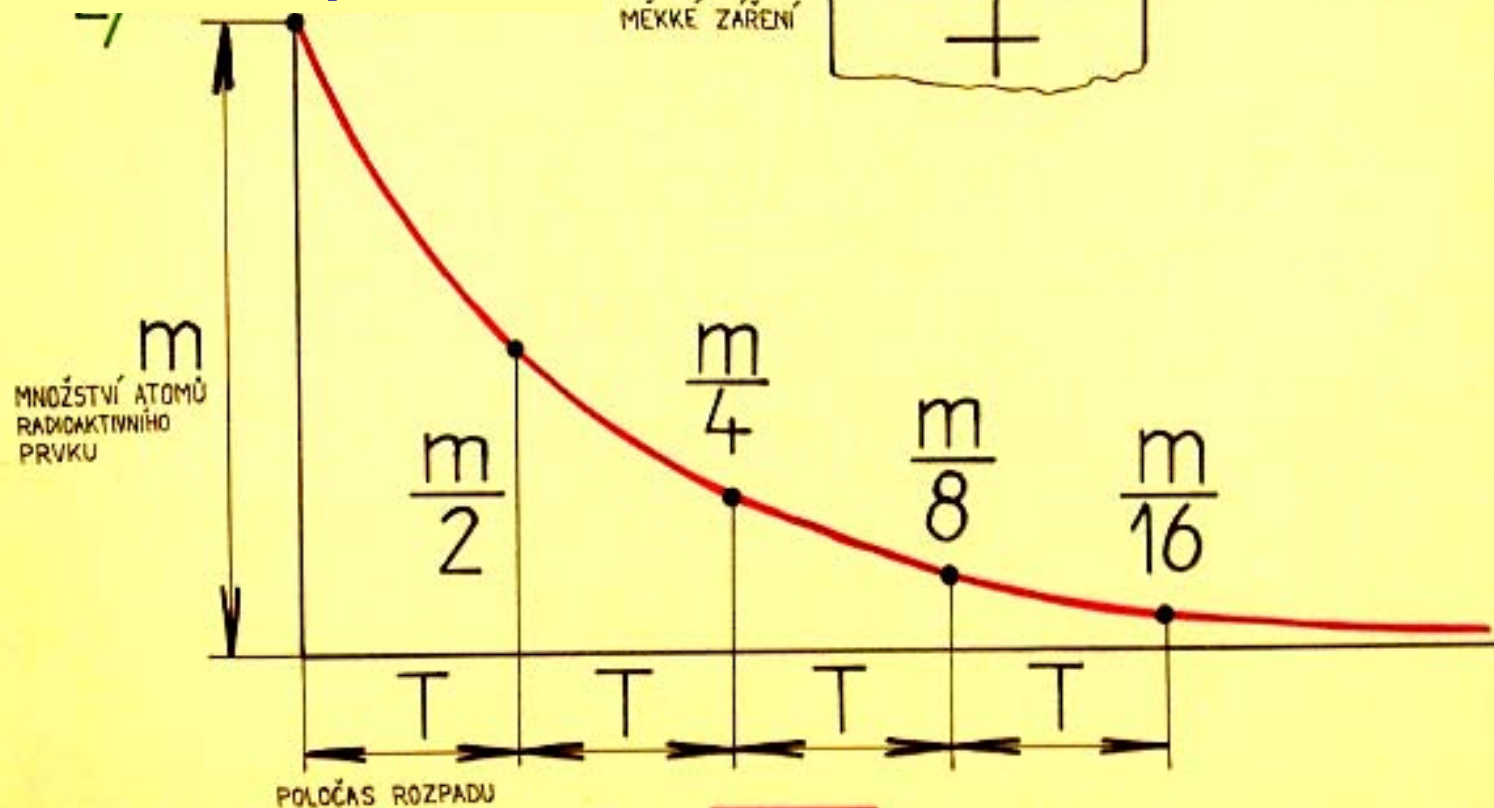
Radioizotopy:

Menděl. tab.

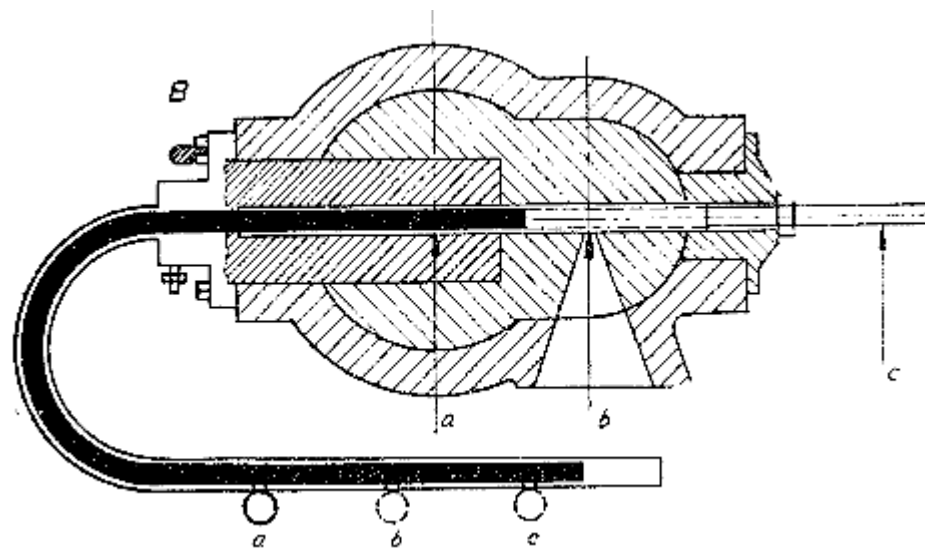
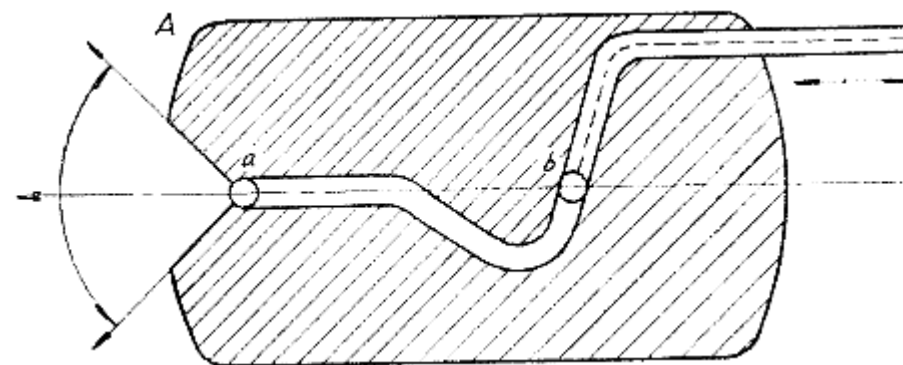
Vliv magnetického pole:

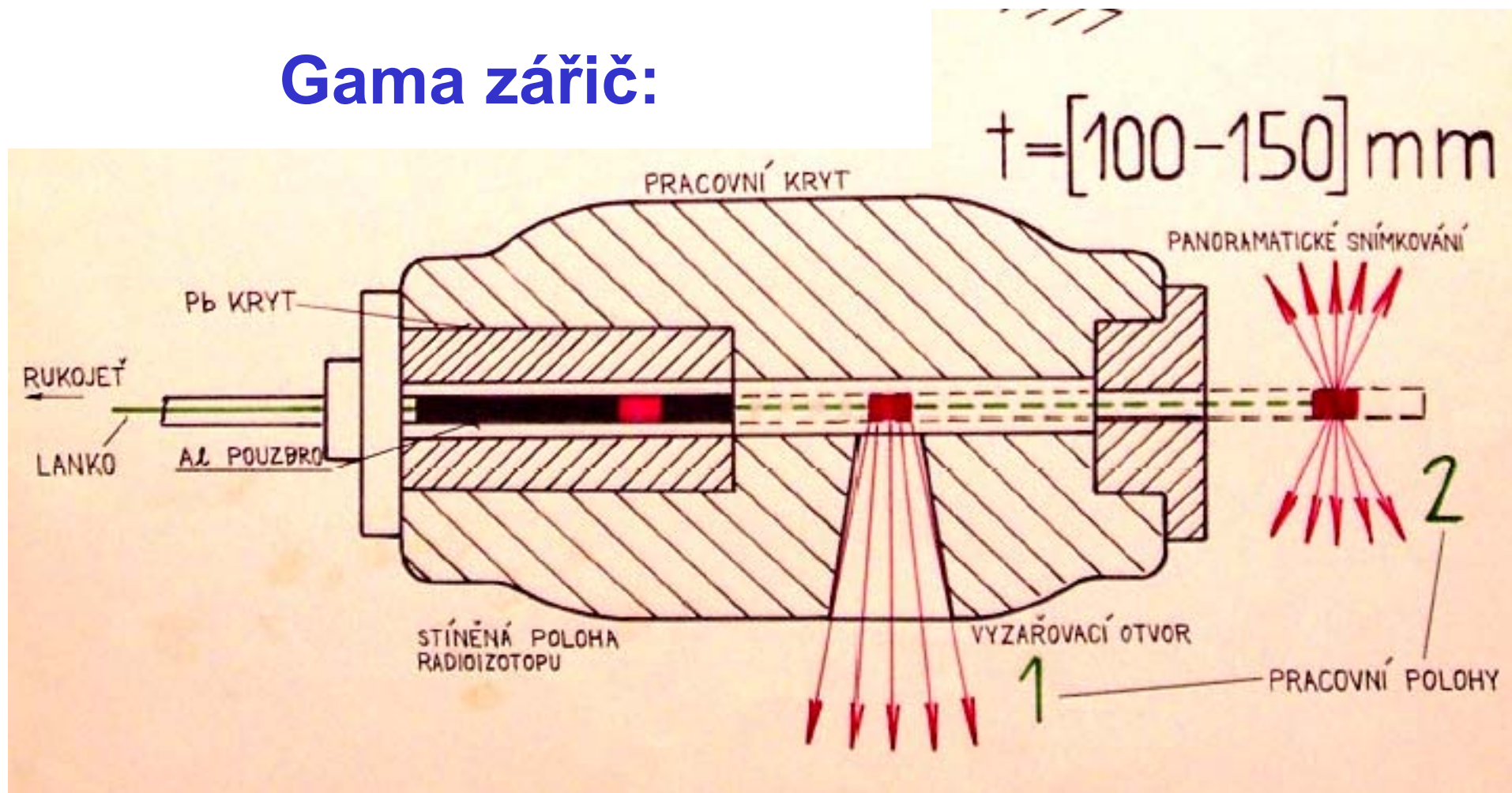
Křivka rozpadu:

(KOBALTOVÉ ZÁŘIČE)

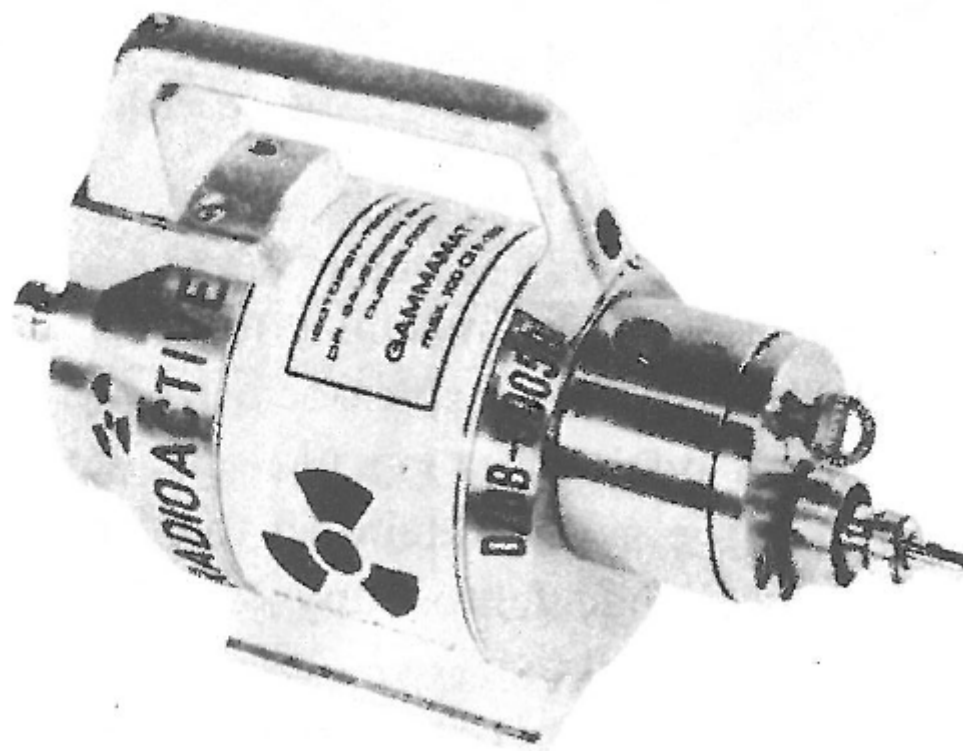
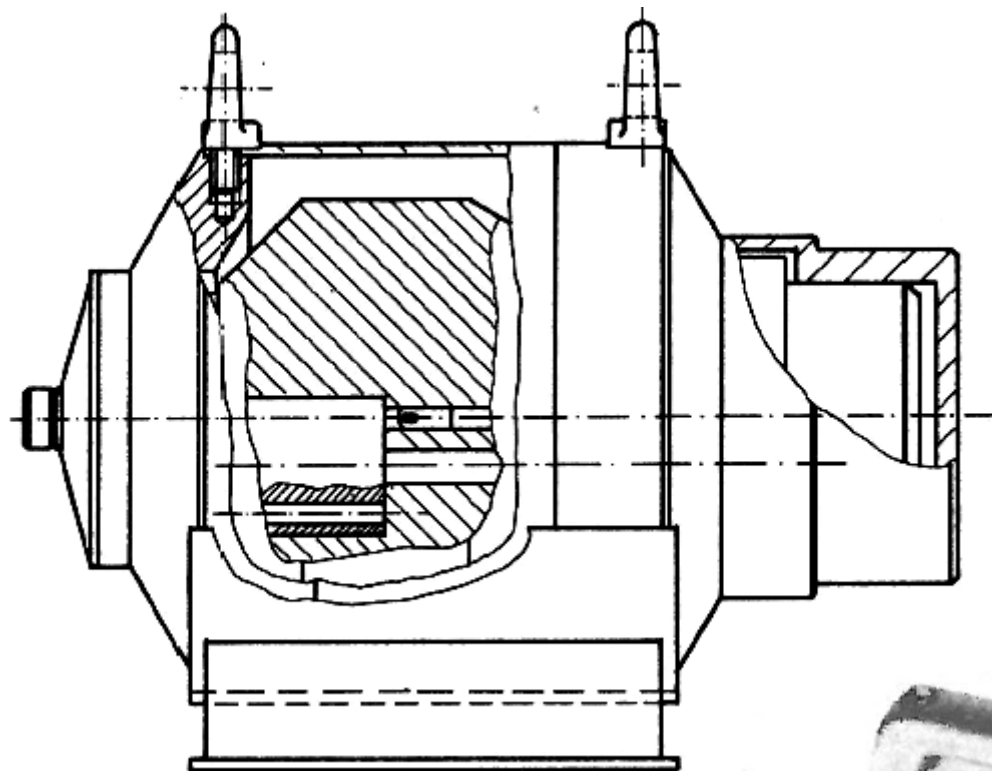
Gama zářič:

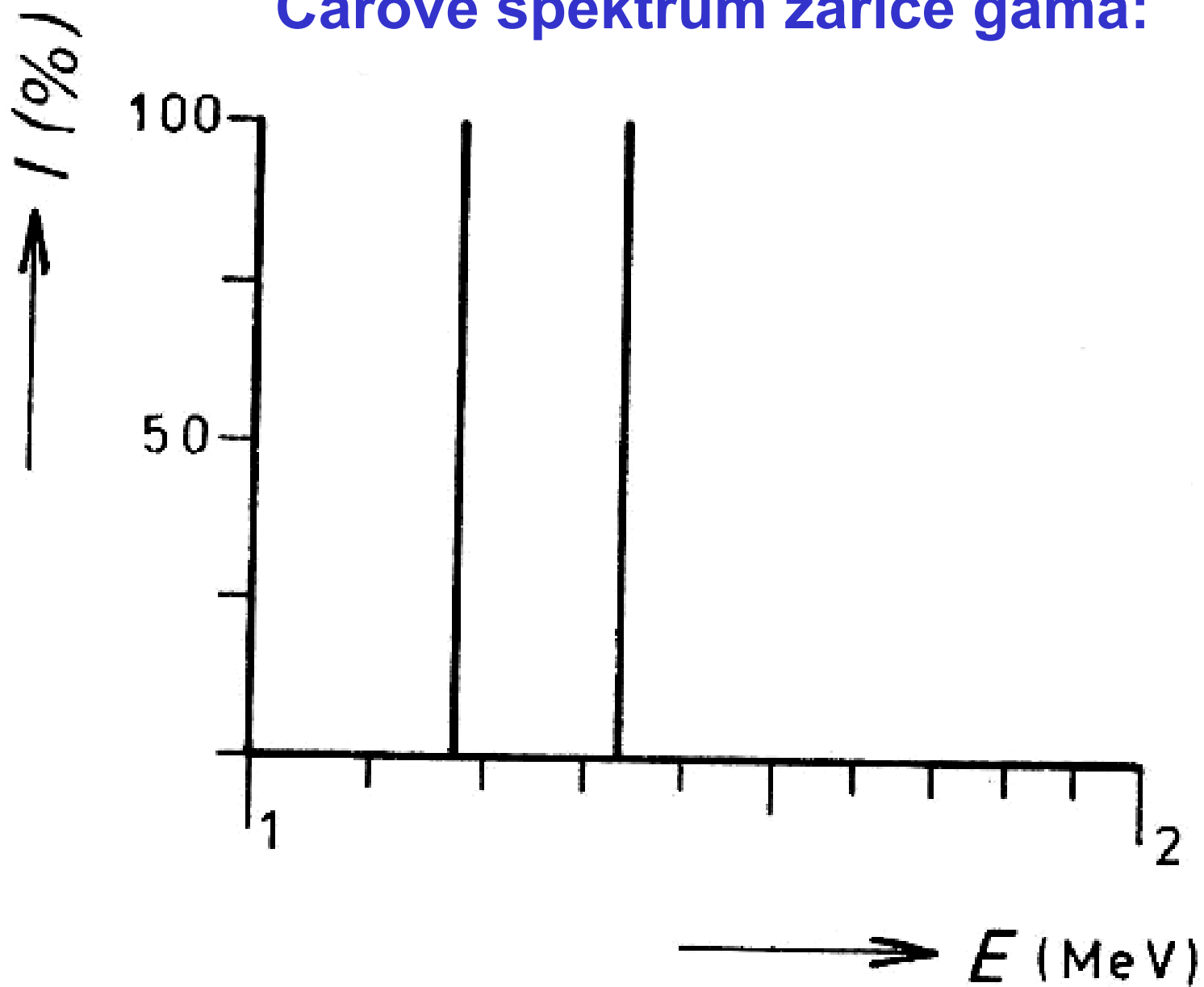
tzv. „Tužka“

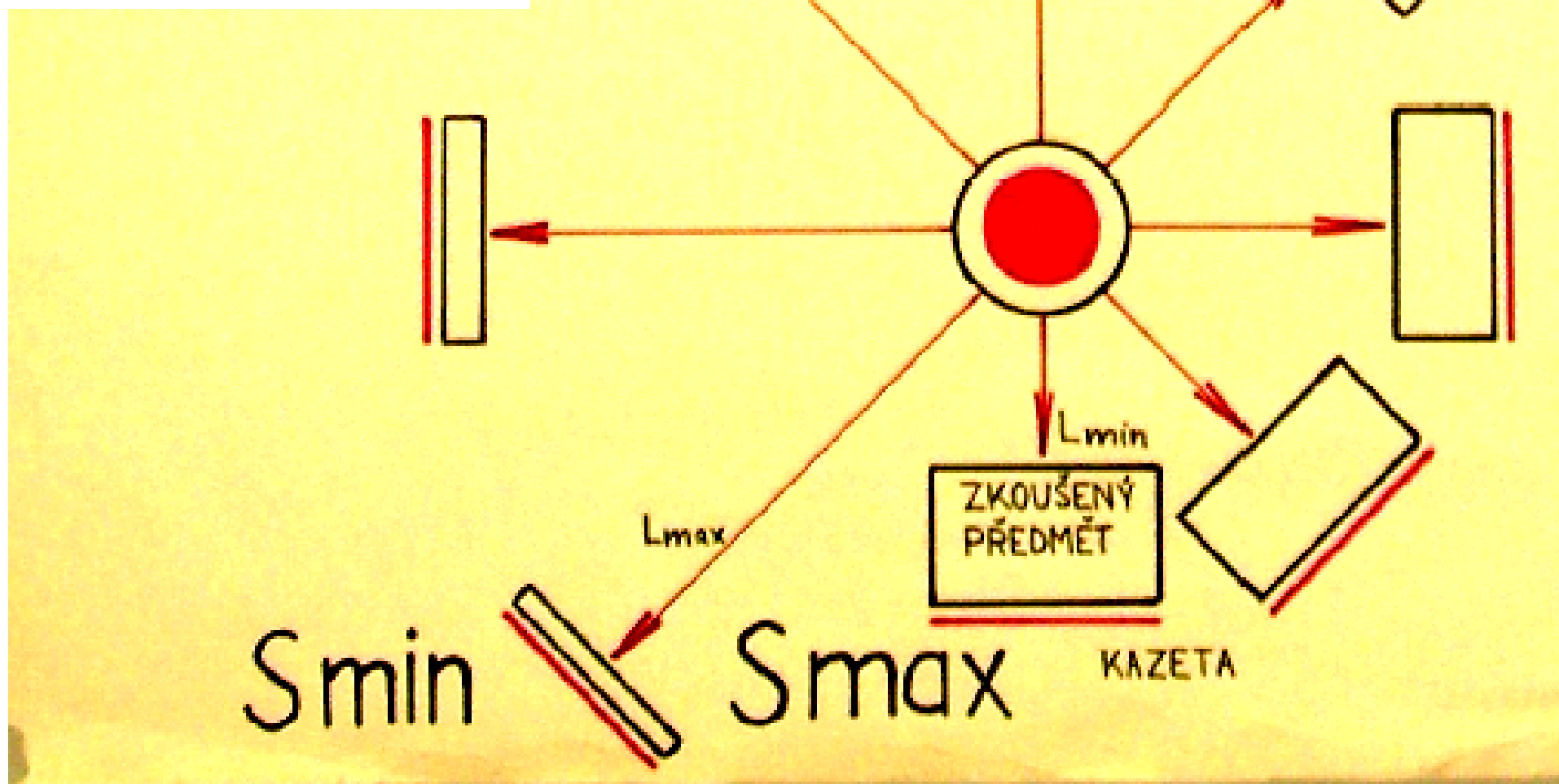
Přístroj Gammamat:

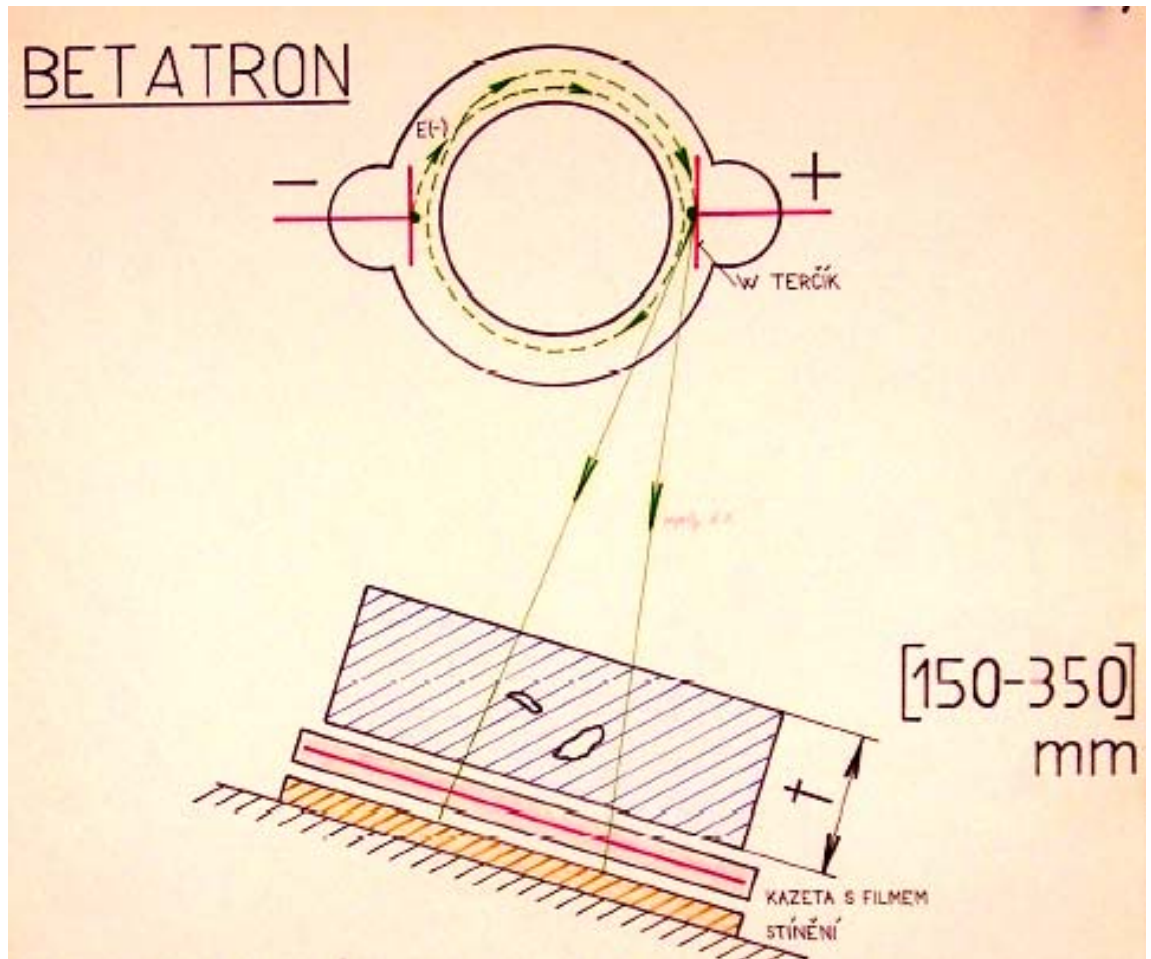
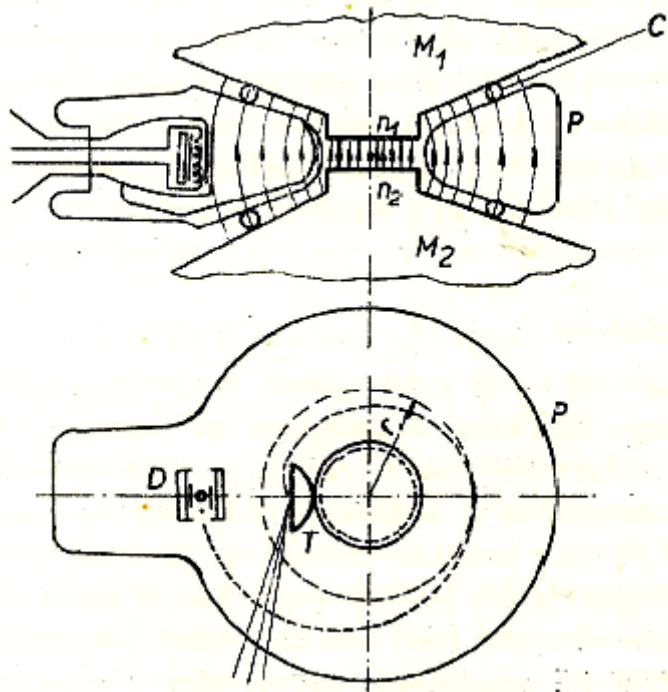
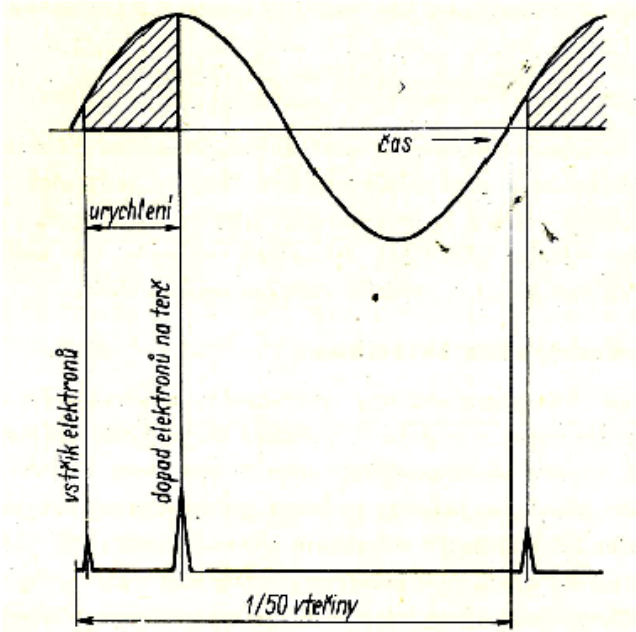

Čárové spektrum zářiče gama:

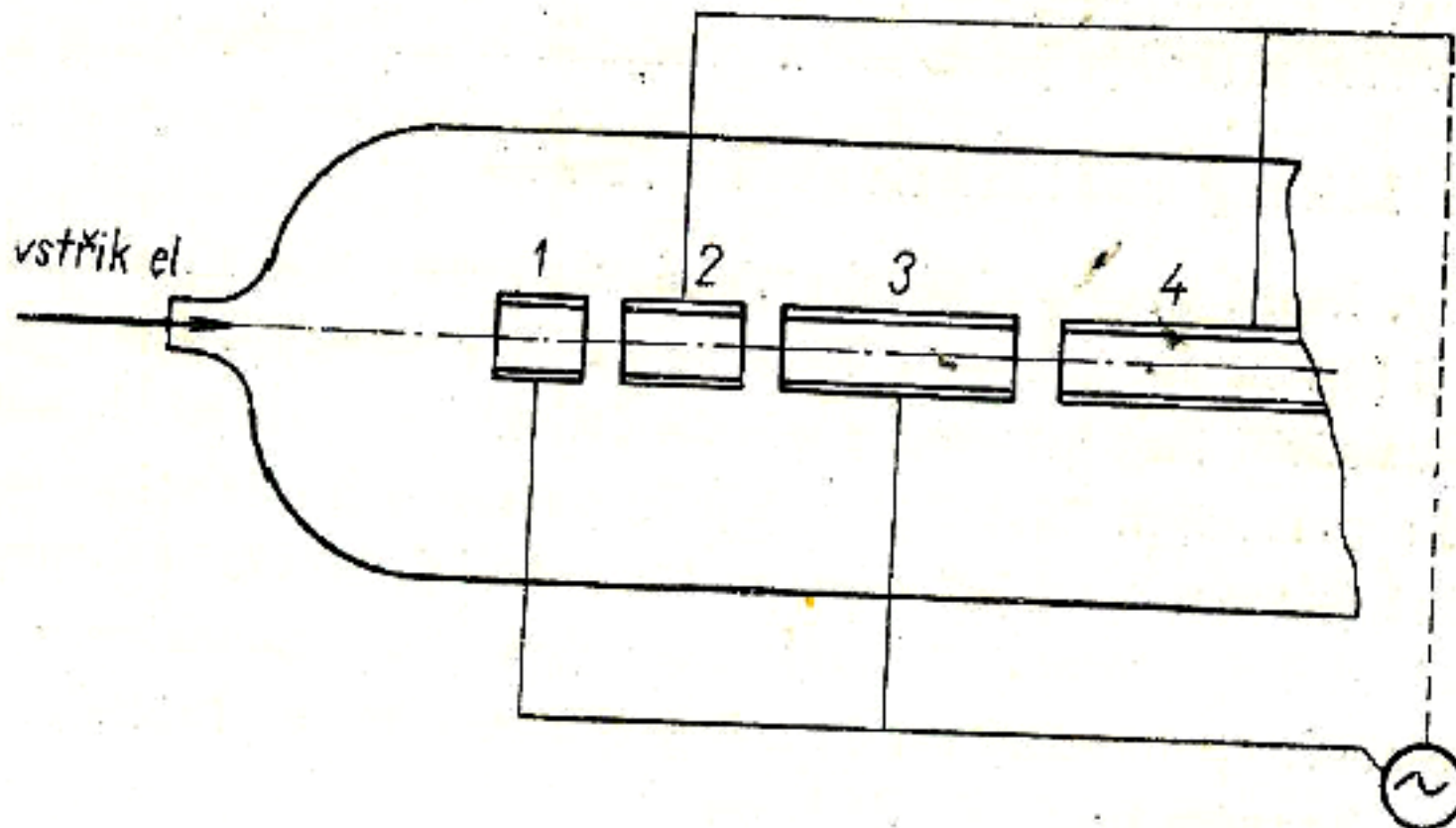
Rozložení
předmětů
prozařovaných
jedním zářičem:

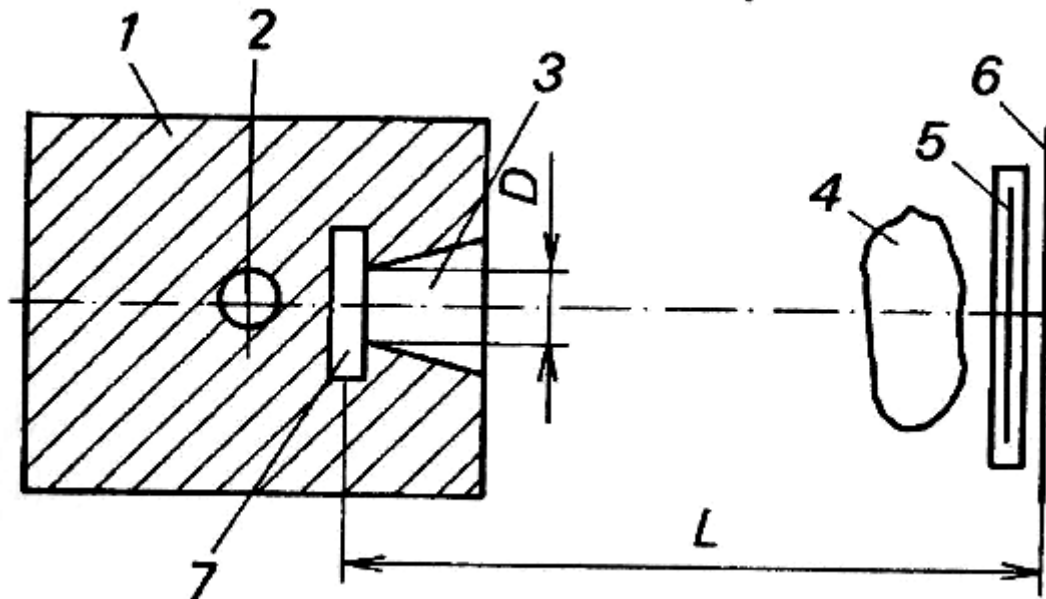
Urychlovací trubice BETATRONu

Lineární urychlovače:

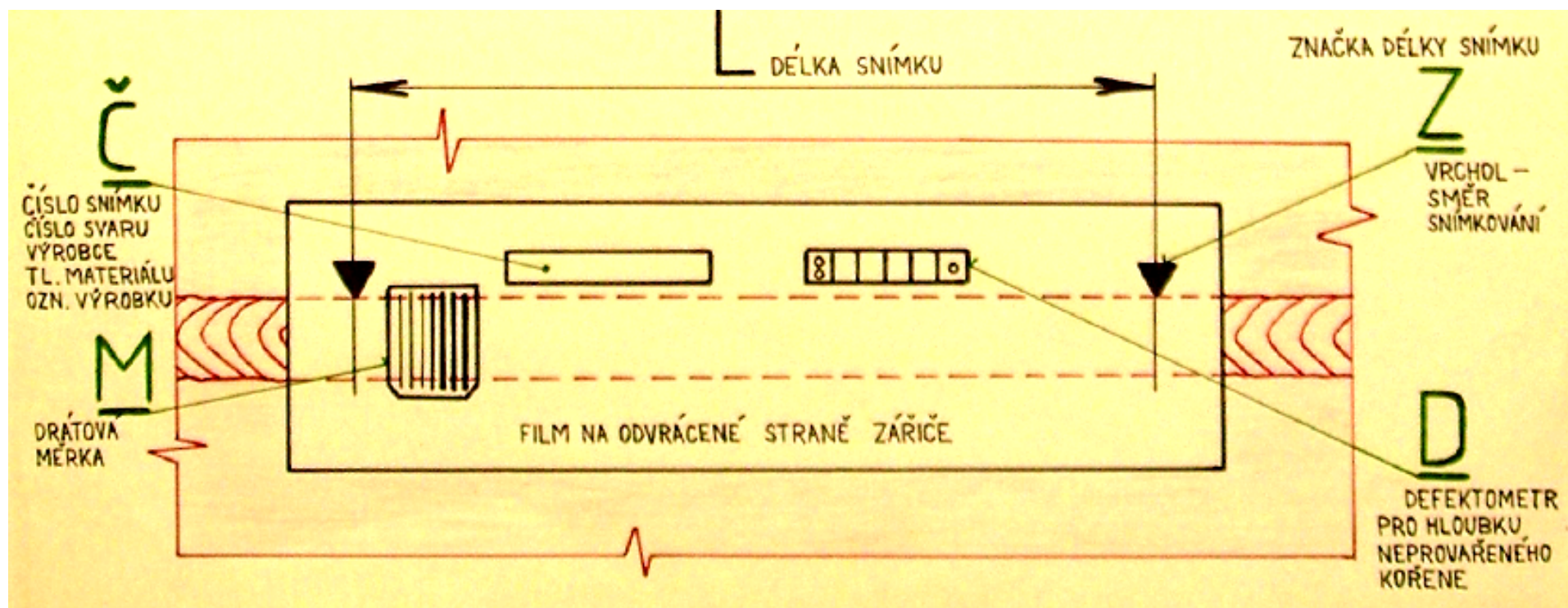
Zkoušky použitím neutronů:

Zdroj	Tok neutronů ($n \cdot cm^{-2} \cdot s^{-1}$)	Citlivost metody	Charakteristika
Reaktor	10^5 až 10^8	vynikající	stabilní
Podkritický soubor	10^4 až 10^6	dobrá	mobilní s obtížemi
Urychlovač	10^4 až 10^6	střední	mobilní
Izotop	10^1 až 10^4	nizká	mobilní

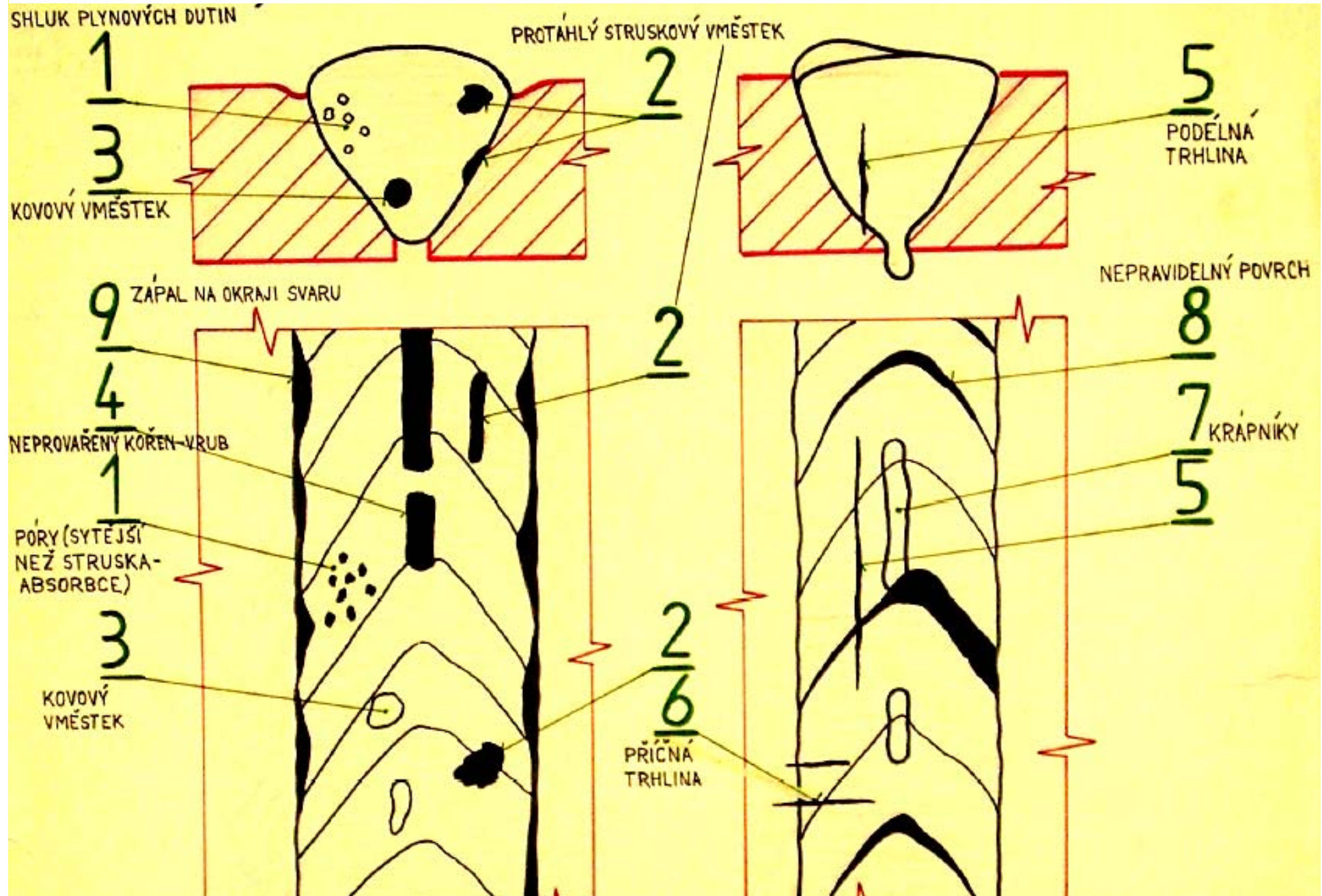

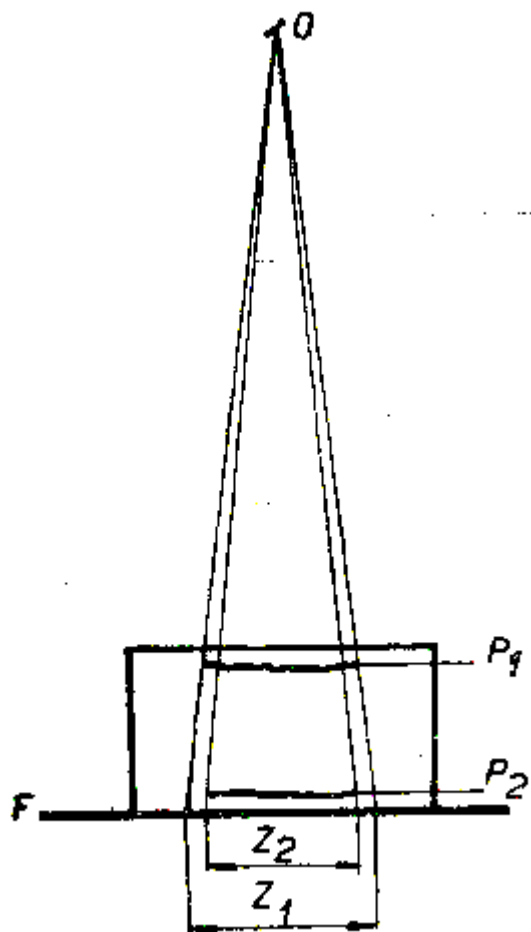
- 1 – moderátor, 2 – zdroj
 rychlých neutronů,
 3 – kolimátor,
 4 – zkoušený předmět,
 5 – kazeta s filmem,
 6 – konverzní fólie,
 7 – filtr záření gama

Uspořádání při snímkování svaru:

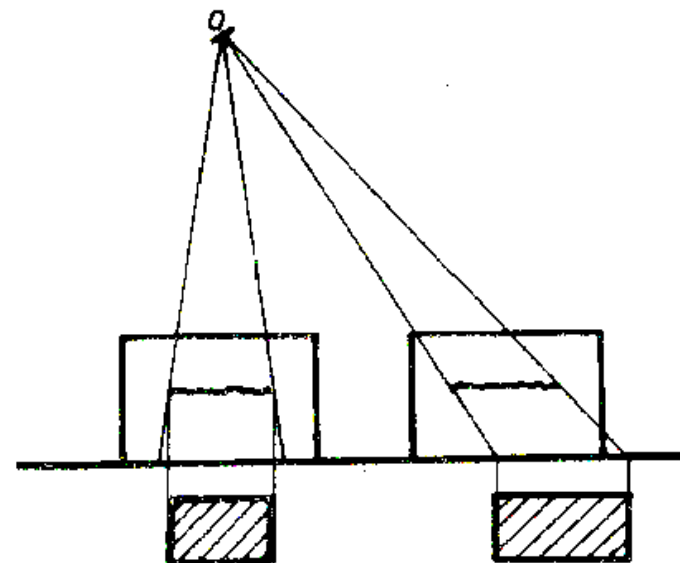

Vady svarů:

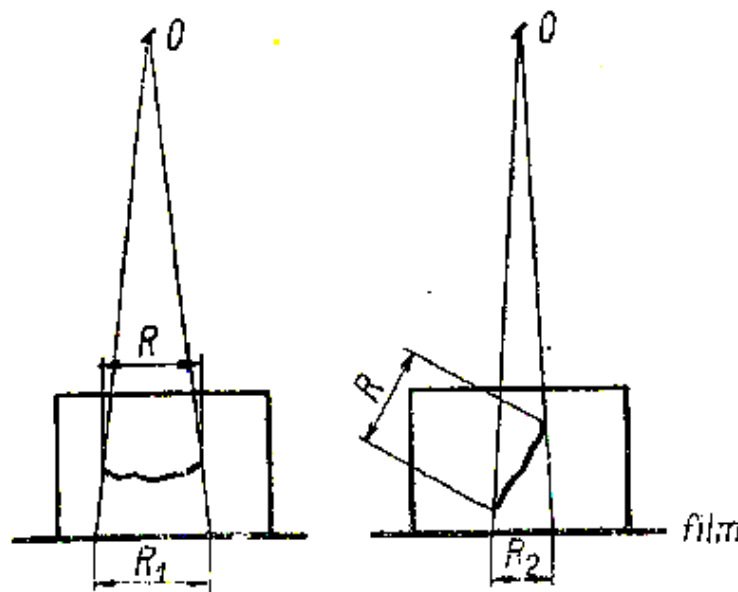

Zvětšení obrazu.

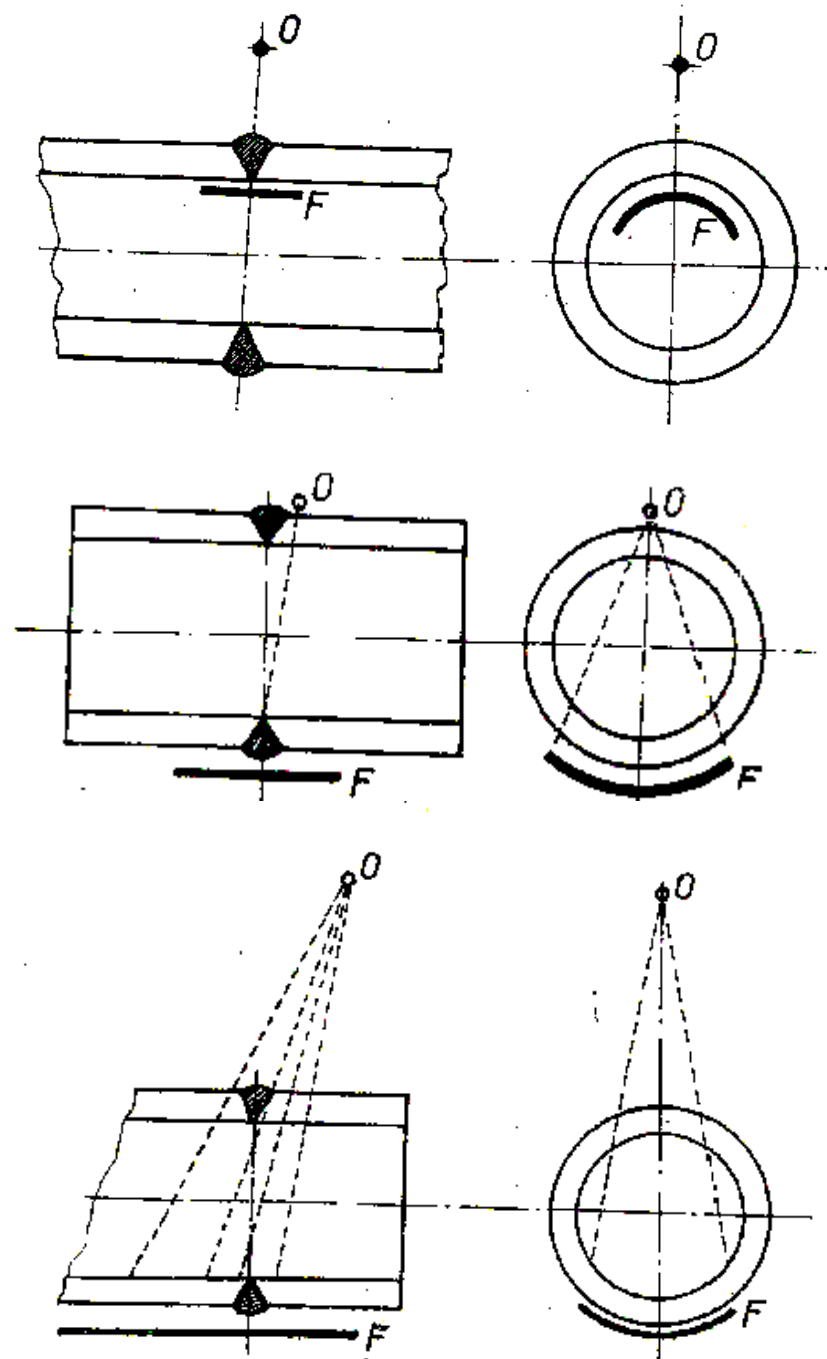

Vliv přímé a šikmé projekce.

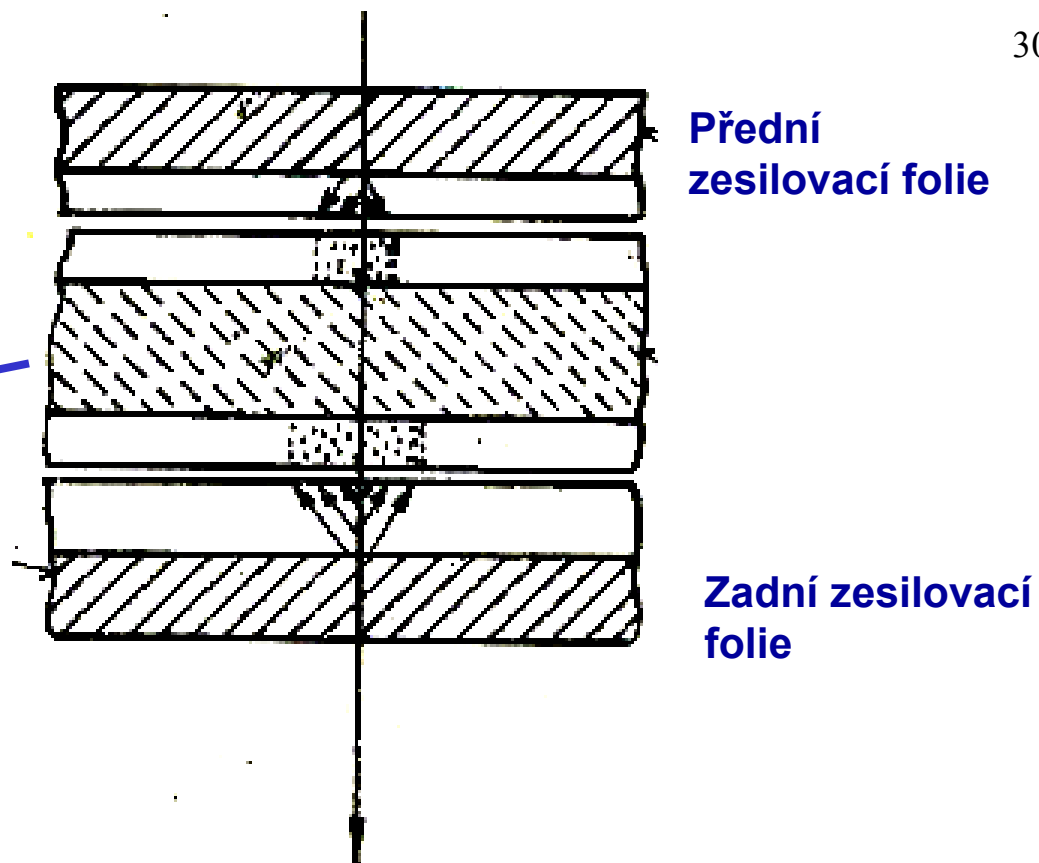
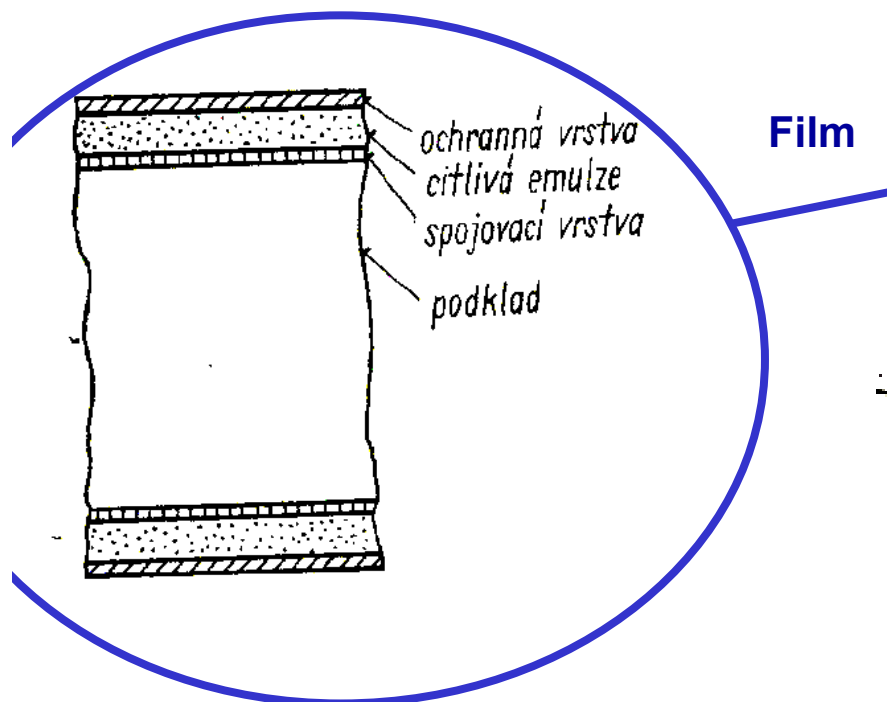

Vliv polohy vady na tvar jejího obrazu.

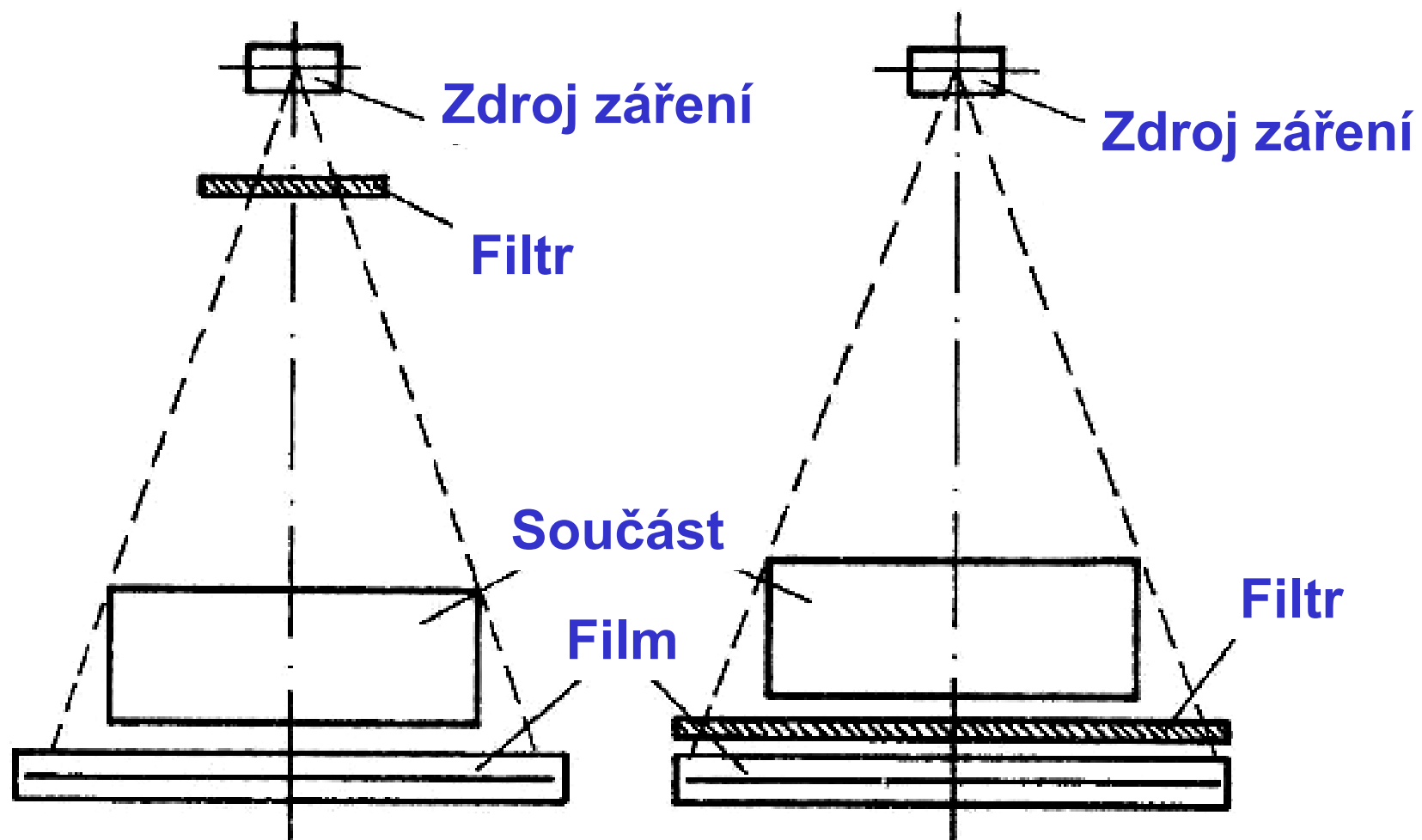
Snímkování svarů trubek:

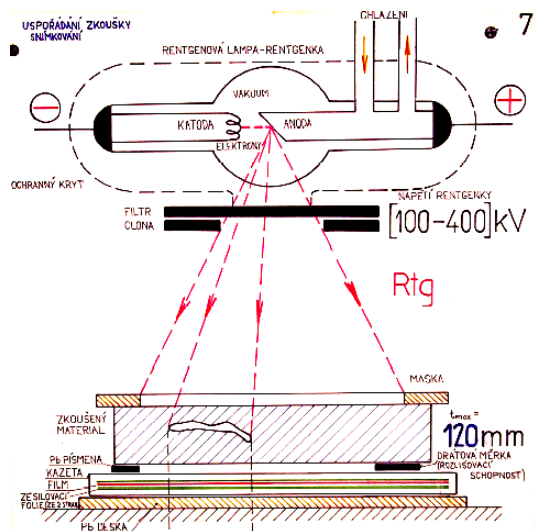

Radiografický film:

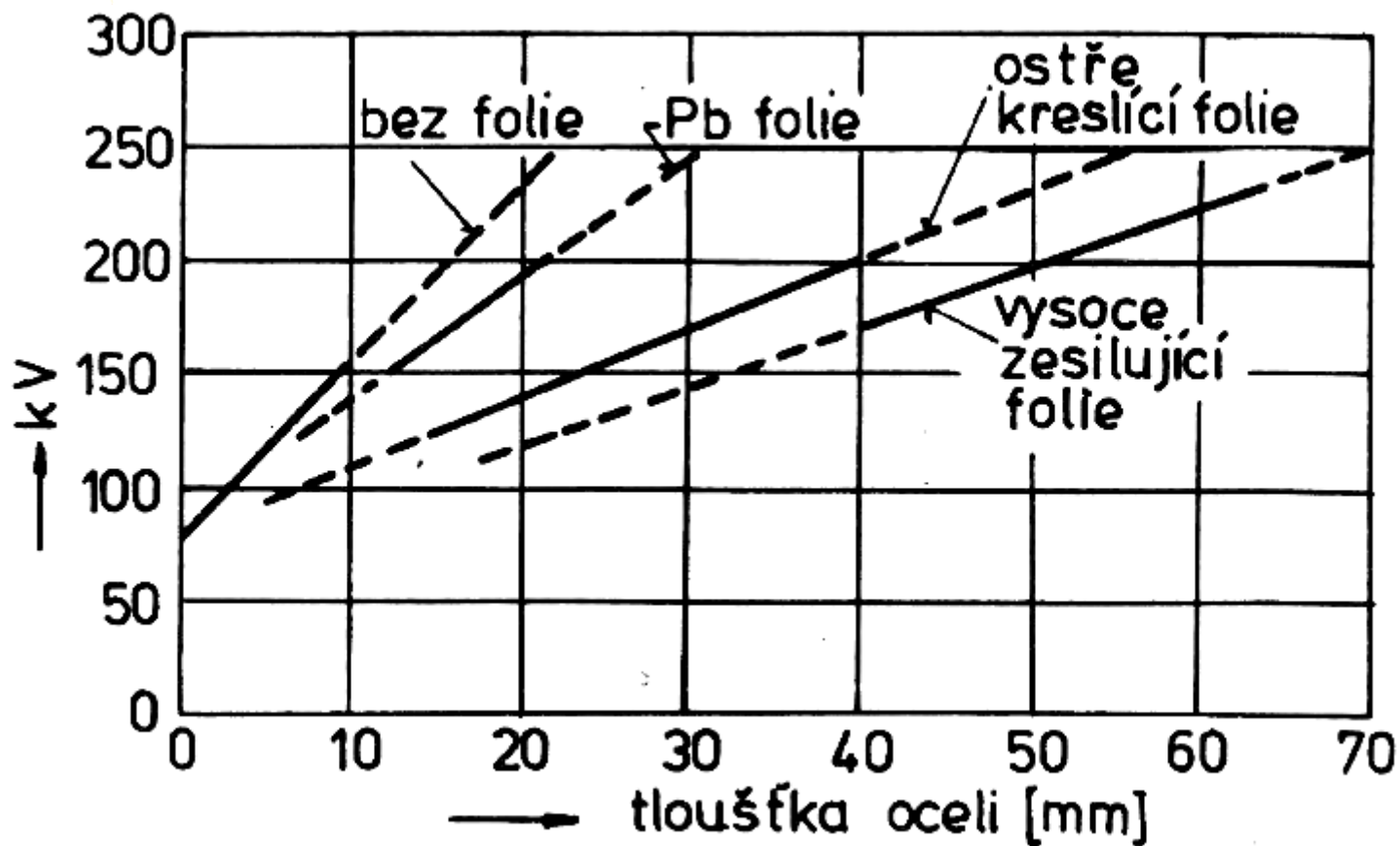

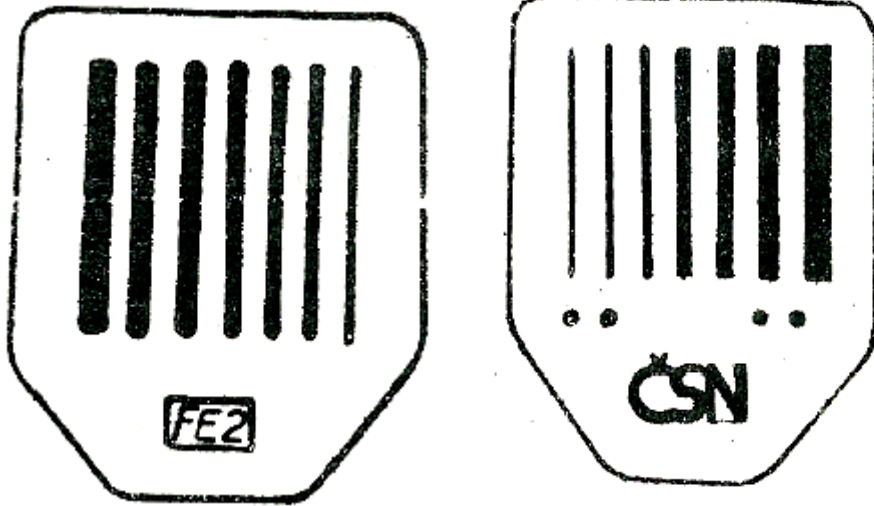
Umístění filtrů při zkoušce:

Zesilující folie:

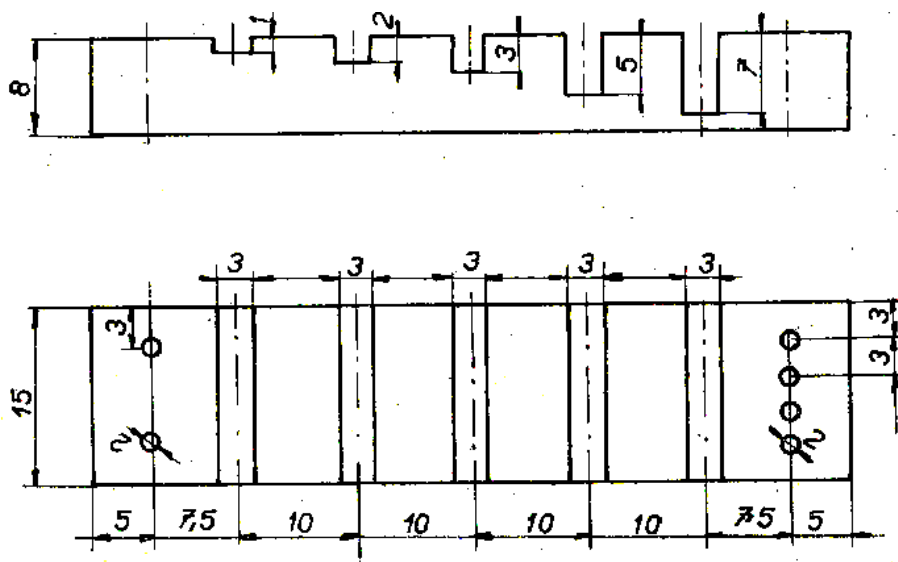

Drátová měrka:

Zkoušený materiál	Materiál drátku	Značka měrky	Označení olověnými broky	Barva měrky	Průměry drátku [mm]						
					0,10	0,15	0,20	0,25	0,30	0,35	0,40
měď slitiny mědi	Cu	Cu 1	.. ..	červená	0,10	0,15	0,20	0,25	0,30	0,35	0,40
		Cu 2	.. ..		0,30	0,40	0,50	0,60	0,70	0,80	0,90
		Cu 3	.. ..		0,60	0,80	1,00	1,20	1,40	1,60	1,80
		Cu 4	.. ..		1,00	1,50	2,00	2,50	3,00	3,50	4,00
ocel slitinová ocel	Fe	Fe 1	.. ..	modrá	0,10	0,15	0,20	0,25	0,30	0,35	0,40
		Fe 2	.. ..		0,30	0,40	0,50	0,60	0,70	0,80	0,90
		Fe 3	.. ..		0,60	0,80	1,00	1,20	1,40	1,60	1,80
		Fe 4	.. ..		1,00	1,50	2,00	2,50	3,00	3,50	4,00
hliník slitiny hliníku	Al a slitiny	Al 1	.. ..	žlutá	0,10	0,15	0,20	0,25	0,30	0,35	0,40
		Al 2	.. ..		0,30	0,40	0,50	0,60	0,70	0,80	0,90
		Al 3	.. ..		0,60	0,80	1,00	1,20	1,40	1,60	1,80
		Al 4	.. ..		1,00	1,50	2,00	2,50	3,00	3,50	4,00

Drážková měrka (defektometr):

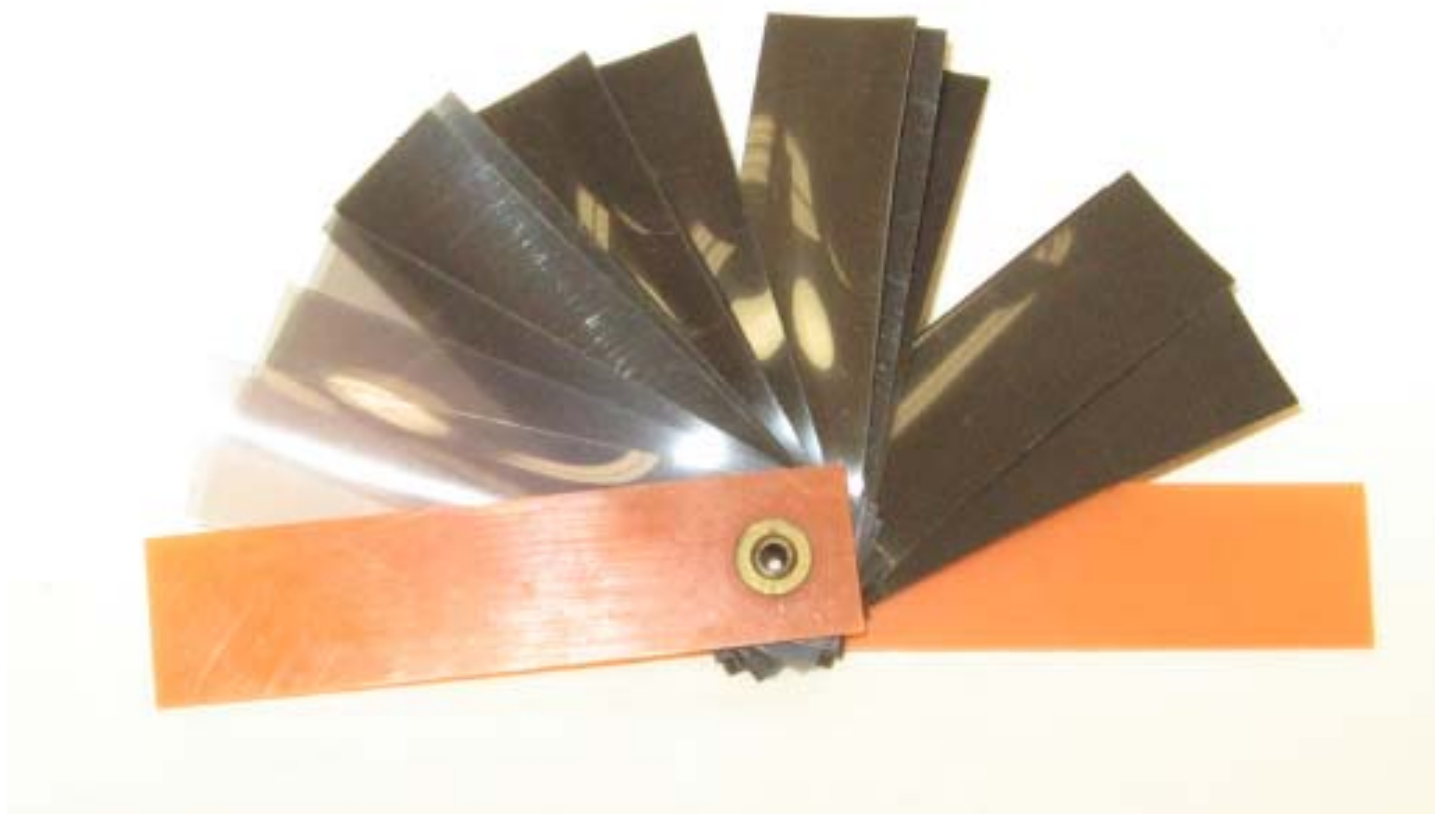
otočit:

Olověné číslice, písmena a znaky:

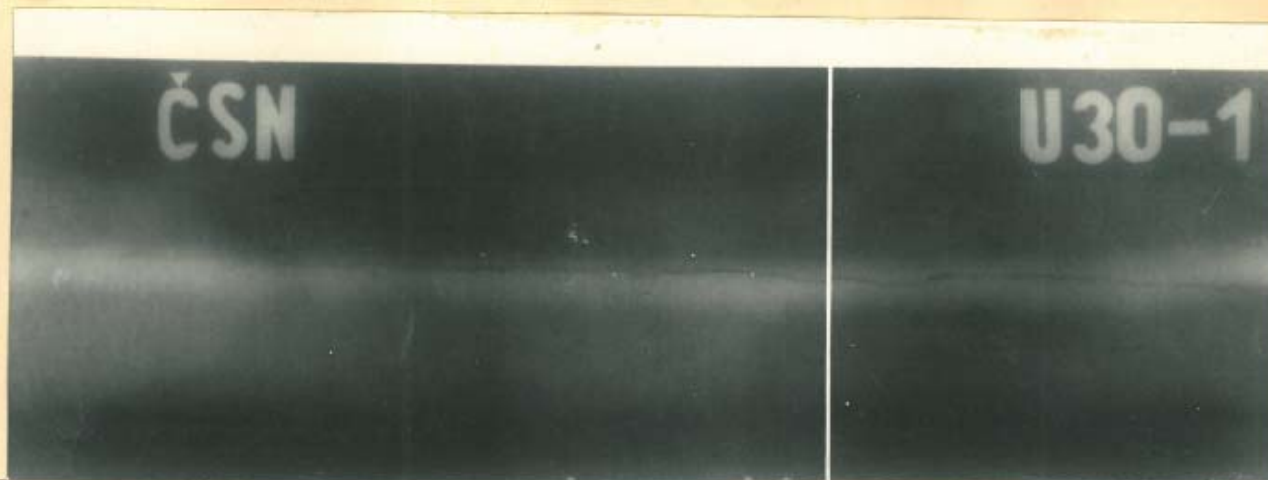
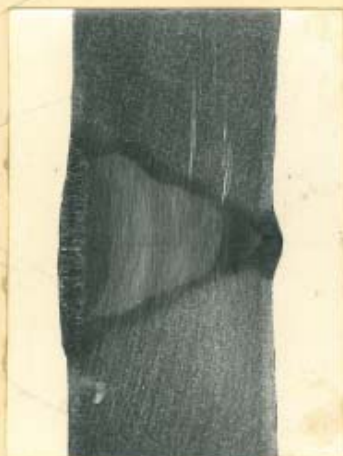

Osvitové měrky: ?

Jakostní stupeň 5

Číslo snímku 20

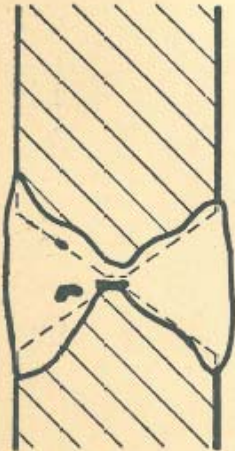
Svar:
Tloušťka: 30 mm
Poloha: Vodorovná shora

Vnitřní vady

Rentgenogram: Podélná trhlina, osamělé vměsky strusky, bubliny.
Makrosnímek: Trhlina v kořeni.

Povrchové vady

Malé nepravidelnosti.

Svar: $\bar{X}$
Tloušťka: 30 mm
Poloha: Vodorovná shora

Vnitřní vady

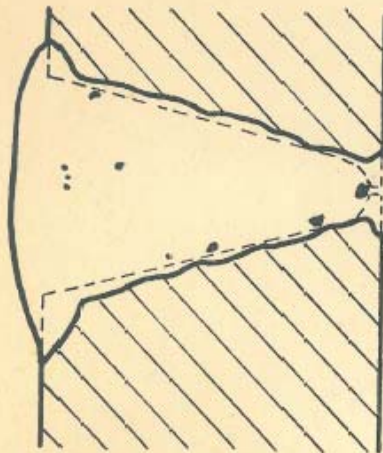
Rentgenogram: Souvislý studený spoj v kořeni, přerušovaná dvojitá řádkovitá struska.
Makrosnímek: Studený spoj v kořeni, vměsky strusky při návarových plochách.

Povrchové vady

Malé nepravidelnosti.

Jakostní stupeň 4

Číslo snímku 13

Svar:
Tloušťka: 50 mm
Poloha: Vodorovná shora

Vnitřní vady

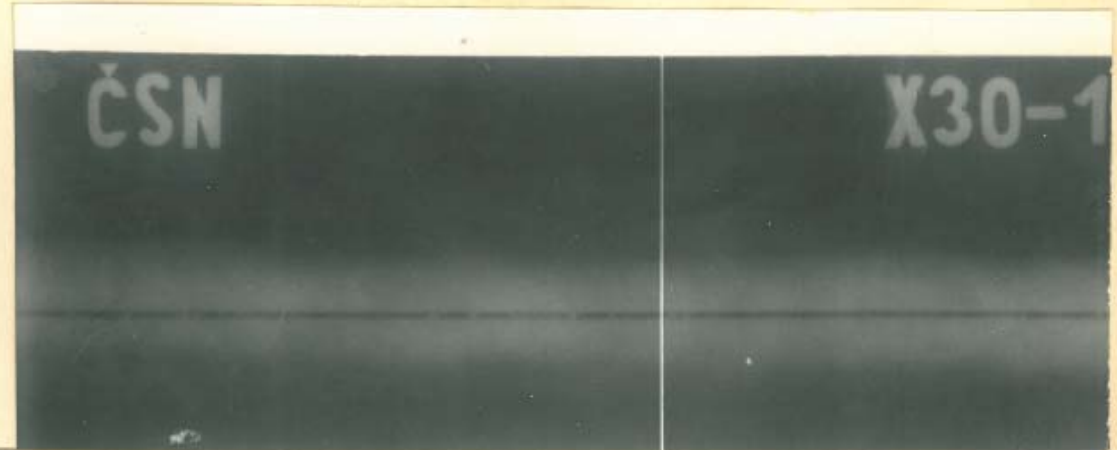
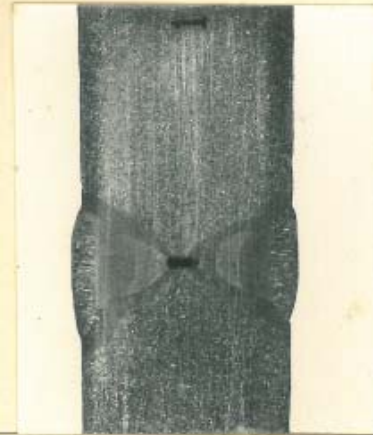
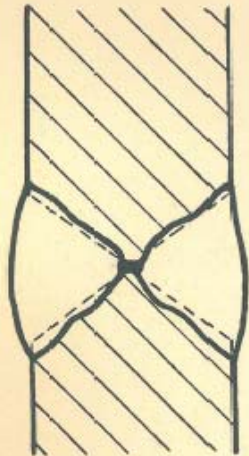
Rentgenogram: Přerušovaný neprovařený kořen, seřazené vměsky strusky, bubliny.
Makrosnímek: Neprovařený kořen, vměsky strusky u návarových ploch, drobné bubliny.

Povrchové vady

Mírné nepravidelnosti.

Jakostní stupeň 5

Číslo snímku 11

Svar:
Tloušťka: 30 mm
Poloha: Vodorovná shora

Vnitřní vady

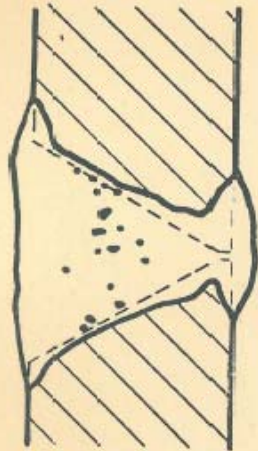
Rentgenogram: Souvislý neprovařený kořen.
Makrosnímek: Neprovařený kořen vyplněný struskou.

Povrchové vady

Bez povrchových vad.

Jakostní stupeň 4

Číslo snímku 9

Svar:
Tloušťka: 30 mm
Poloha: Vodorovná shora

Vnitřní vady

Rentgenogram: Síť bublin.
Makrosnímek: Početná skupina bublin.

Povrchové vady

Nerovnoměrnosti v krycí vrstvě.

Jakostní stupeň 3

Číslo snímku 5

Svar:
Tloušťka: 30 mm
Poloha: Vodorovná shora

Vnitřní vady

Rentgenogram: Přerušovaná řádkovitá struska po celé délce snímku.
Makrosnímek: Vměsek strusky při návarové ploše.

Povrchové vady

Bez povrchových vad.

Jakostní stupeň 3

Číslo snímku 4

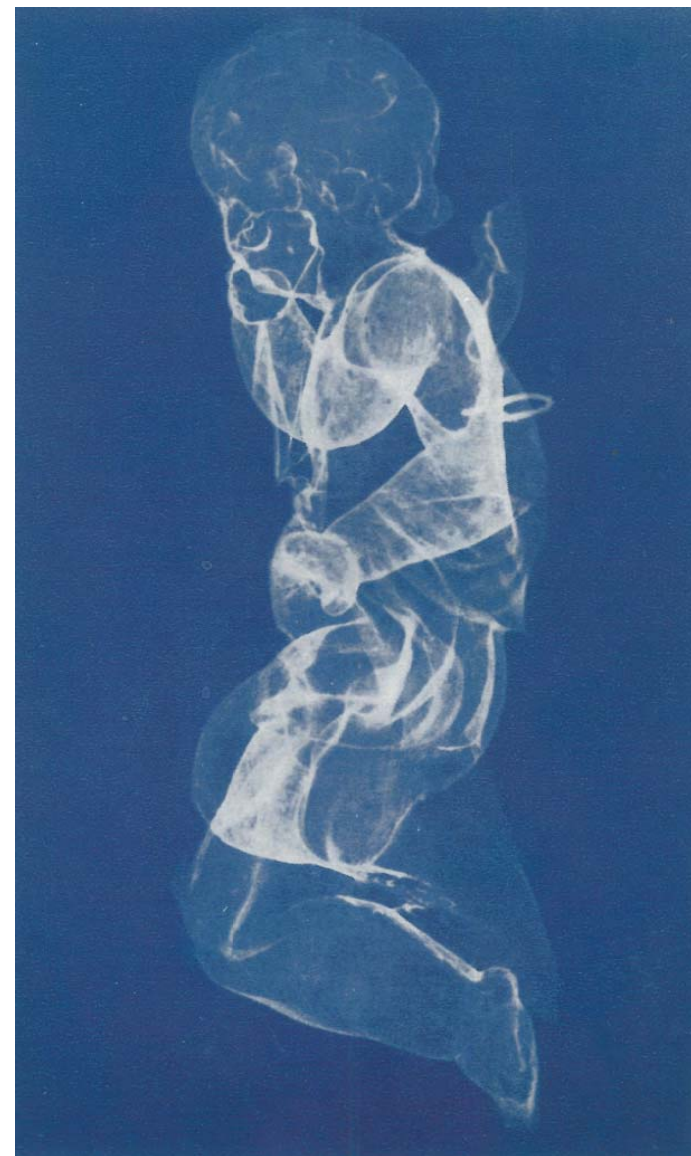
Svar:
Tloušťka: 13 mm
Poloha: Vodorovná shora

Vnitřní vady

Rentgenogram: Několik shluků drobných bublinek, místy řádkovitě seřazených, většinou při návarových plochách.
Makrosnímek:

Povrchové vady

Mírné nepravidelnosti.

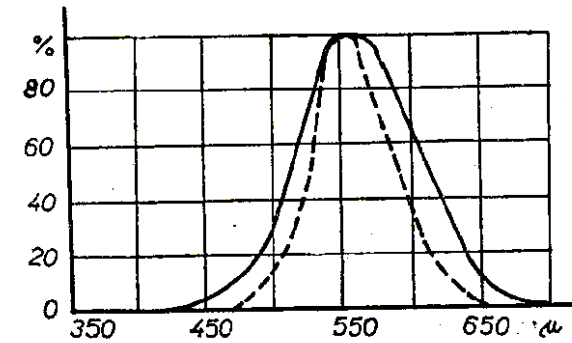
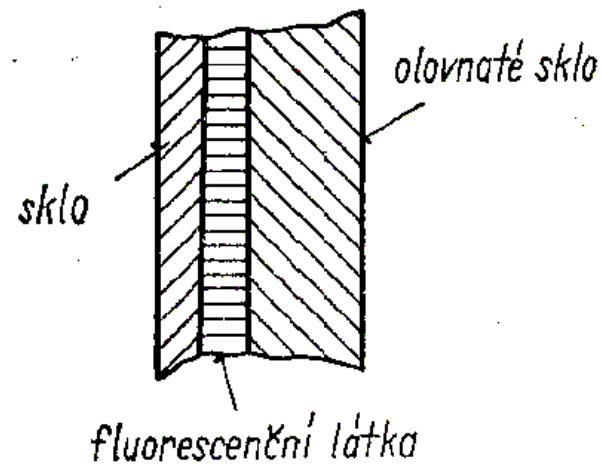
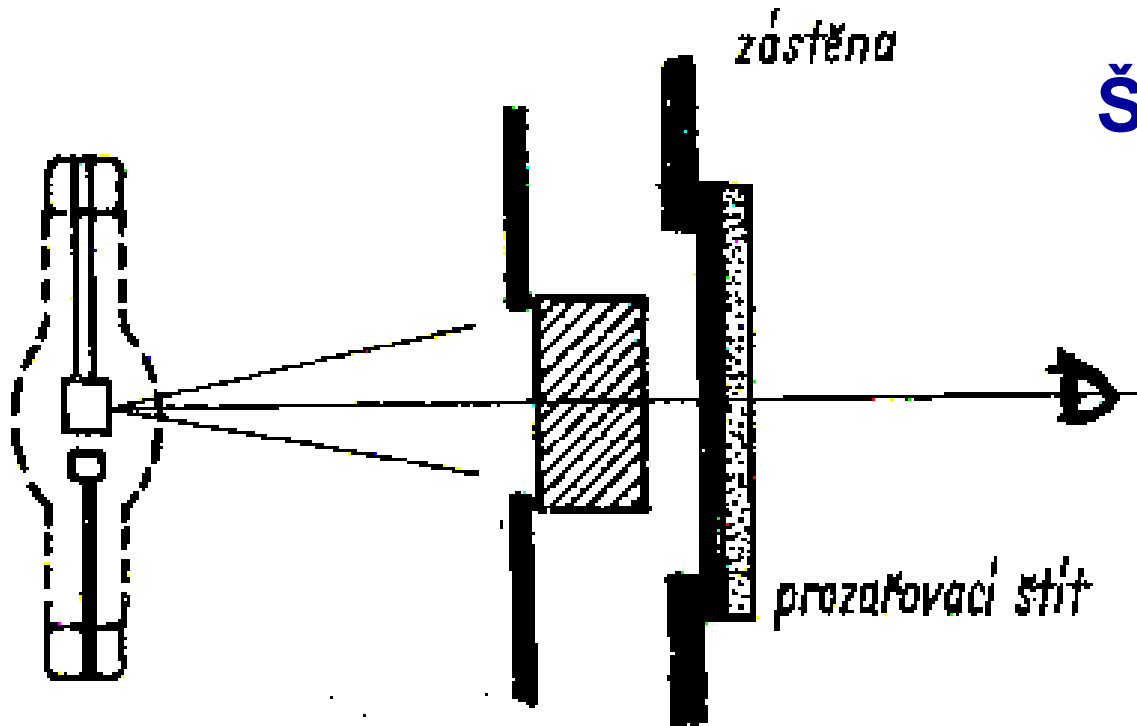
**Rentgenogram barokního andílka se stopami po červotoči
(XVIII. stol.).**

Dřevo, výška 23 cm, polychromováno.

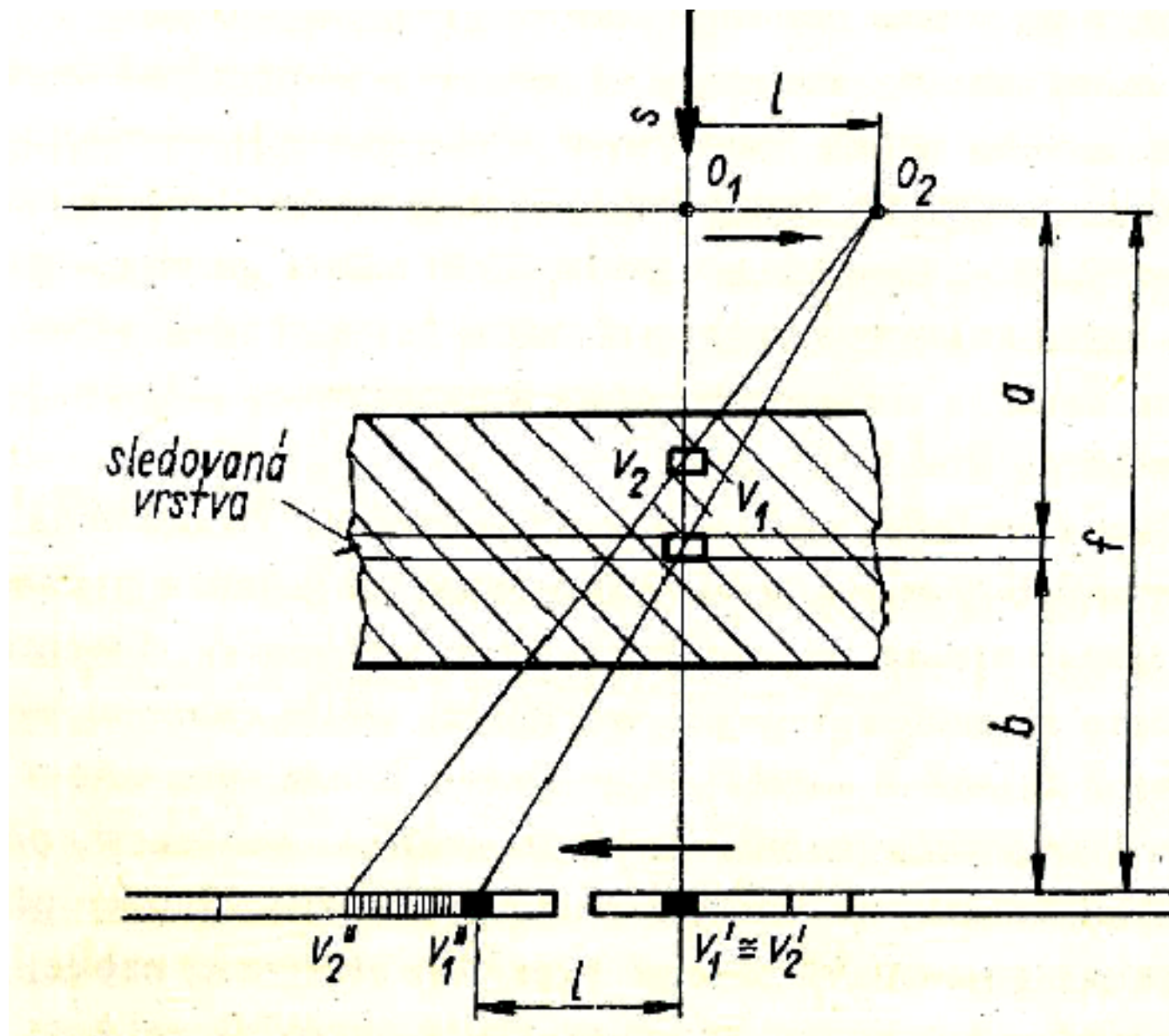
Rentgen Andrex 3001, 65 kV/95 kV, 6 mA, FF 95 cm, 40 s.

Film Gevaert Structurix D7, papír Gevabrom 8/0.

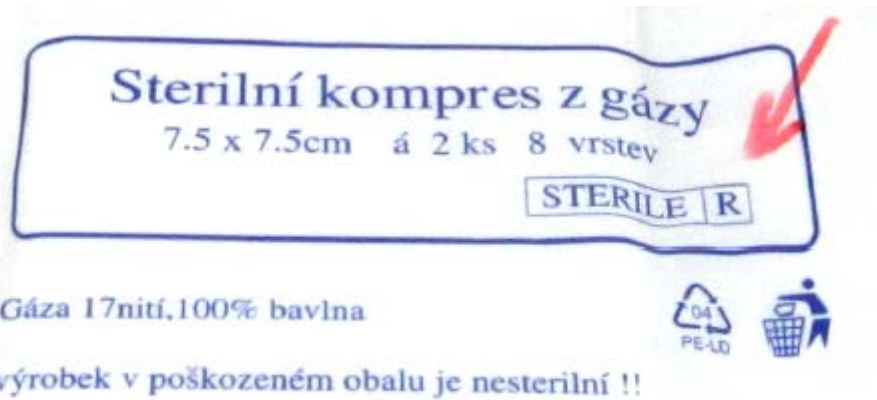
Štítová rentgenologie (rentgenoskopie, skiaskopie)

Tomografie:

Sterilizace radiací:

„Interaktivní prvky“:

- **Překreslete si vyučujícím určená schémata atp.;**
- **V průběhu výkladu si poznamenávejte klíčové informace;**
- **Popište vlastními slovy jednotlivé snímky (vysvětlete funkci, atp.);**
- **Pokuste se nalézt v právě probrané prezentaci nepřesnosti, pro svůj názor formulujte argumenty;**

Související literatura:

- ANONYMUS. *Plakáty pro výuku předmětu Kontrola a měření*. SPŠS Sokolská 1. Brno, nedatováno.
- DORAZIL E., *Nauka o materiálu I., návody a cvičení*. VUT Brno 1989.
- CHOCHOLA K., SLACH J., ŠULC J. *Laboratorní cvičení*. Praha: STNL 1961.
- MANAS V., SPIKA L., *Zkoušení materiálu magnetickými a kapilárními metodami*. SVUM Praha 1990
- MARTINÁK, M. *Kontrola a měření*. Praha: STNL 1989.
- MÍŠEK B., PTÁČEK L., *Zkoušení materiálů bez porušení*. Praha: STNL 1968.
- *Návody k použití přístrojů a firemní prospekty*.
- ŠULC, J. *Technologická a strojnická měření*. Praha: STNL 1982.
- ŠULC, J., VYSLOUŽIL, Z. *Laboratorní cvičení technologická a strojní*. Praha: STNL 1970.
- VÁCLAVOVIČ A., *Měření a kontrola ve strojírenství*. Praha: SNTL, 1967.
- VĚCHET M. A KOL. *Defektoskopie v otázkách a odpovědích*. Praha 1989.
- VYSLOUŽIL Z., ZELKO J. *Meranie v strojárstve*. Bratislava: SVTL 1962.
- VYSLOUŽIL Z., KOVAL J. *Technologické a strojnické merania*. Bratislava: Alfa, 1978.